

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка**

Кафедра дошкільної педагогіки і психології

Магістерська робота

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Виконала: Гукова Тетяна Вячеславівна

Магістрантка спеціальності

012 Дошкільна освіта

ОПП Дошкільна освіта

Допущено до захисту

« » _____ 2023 р.

Науковий керівник:

д-р філософії, ст. викл. Аторіна В.М.

Завідувач кафедри

_____ Л.П. Загородня

Дата захисту: « » _____ 2023 р.

Оцінка _____

Підпис членів ЕК:

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	8
1.1. Естетичне виховання дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема.....	8
1.2. Мета, завдання та особливості естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	18
1.3. Педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	30
Висновки до першого розділу.....	37
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	39
2.1. Визначення рівнів естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	39
2.2. Експериментальна робота щодо впровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти педагогічних умов естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	46
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	55
Висновки до другого розділу.....	61
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	63
РЕКОМЕНДАЦІЇ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Однією з найважливіших складових духовно-культурного розвитку особистості людини є естетичне виховання. Естетичне виховання – це розвиток здатності сприймати, відчувати, знаходити та розуміти прекрасне в житті та мистецтві, це виховання прагнення самому брати участь в перетворенні оточуючого світу за законами краси, це залучення до художньої діяльності, розвиток творчих здібностей. Відтак питання естетичного виховання особистості, навіть в умовах сьогодення, набуває неабиякої актуальності, адже орієнтація сучасної освіти передбачає залучення до вивчення естетичного досвіду суспільства, до творчої діяльності, що, як зазначено вище, є основою для естетичного розвитку особистості.

Так, як первинною ланкою в системі освіти нашої країни є дошкільна освіта, то формування естетичної вихованості, виховання естетичних смаків, почуттів необхідно починати ще з дошкільного віку. Естетичне виховання тісно пов'язане з усіма сторонами розвитку дитини. Завдяки естетичному вихованню дитина може оцінити навколишню дійсність, виділяти прекрасне в навколишньому світі, що впливає на формування повноцінного сприйняття навколишньої дійсності та служить основою пізнання світу. Виховуючи у дітей дошкільного віку естетичні погляди, смаки, які ґрунтуються на кращих надбаннях цивілізації, естетичне виховання передбачає вироблення умінь власноручно примножувати прекрасне у повсякденному житті.

Проблема естетичного виховання дітей дошкільного віку була і залишається предметом аналізу багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема питання естетичного виховання піднімалось у працях класиків педагогіки Л. Виготського, Я. Коменського, С. Русової, К. Ушинського, В. Сухомлинського та інших.

Теорія естетичного виховання дошкільників сформована на основі наукових висновків В. Бабаєвої, Н. Ветлугіної, В. Ждана, Т. Комарової, В. Котляра, Г. Підкурганної, Н. Сакуліної, Є. Фльоріної та інших.

Унікальну роль у становленні особистості і вихованні у дошкільників естетичного сприймання розкрито у психолого-педагогічних дослідженнях І. Беха, Л. Божович, Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця, О. Кононко, Т. Поніманської та інших.

Сучасна система естетичного виховання дітей дошкільного віку відображена у Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти, у програмах розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Дитина», «Українське довкілля» «Я у світі», «Впевнений старт» [3; 7; 26; 31; 52; 70].

Однак, аналізуючи наукові та методичні напрацювання як минулого, так і сучасності, ми дійшли висновку, що проблема естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку висвітлена не повною мірою. Тож актуальність, педагогічна значущість, практична потреба у вивченні зазначеної проблеми зумовили вибір теми нашого дослідження **«Педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку»**.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – процес естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження:**

- 1) здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з питань естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку;
- 2) розкрити сутність, структуру та завдання естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку;
- 3) визначити педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку;

- 4) визначити критерії, показники та рівні естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- 5) експериментально апробувати визначені педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотезою дослідження є припущення, що естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку буде більш ефективним за таких педагогічних умов:

- 1) створення в закладі дошкільної освіти розвивального середовища для естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- 2) розробка системи занять із образотворчого мистецтва, що передбачає оптимальний добір методів, прийомів, форм, засобів естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- 3) взаємодія вихователів та батьків з питань естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Наукова новизна результатів дослідження: теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Теоретичне значення дослідження: структуровано наукові погляди на проблему естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку; конкретизовано визначення естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку; розроблено критерії та показники естетичної розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення дослідження полягає у визначенні педагогічних умов естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Матеріали проведеного дослідження можуть бути використані в закладах дошкільної освіти, в процесі підготовки здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези нами використано комплекс наукових методів дослідження:

- *теоретичні методи*: аналіз, порівняння, систематизація, класифікація та узагальнення даних психолого-педагогічної, філософської літератури з проблеми дослідження, вивчення документації закладів дошкільної освіти, вивчення та узагальнення досвіду роботи педагогів закладів дошкільної освіти, батьків, які дали змогу сформуванню власний погляд на проблему дослідження та виявити наукові засади проблеми естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку;

- *емпіричні методи*: бесіди, анкетування, спостереження; педагогічний експеримент;

- *методи математичної статистики* – для обробки результатів всіх етапів педагогічного експерименту, перевірки їх об'єктивності.

База дослідження. Глухівський дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) «Світлячок» Глухівської міської ради Сумської області.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження представлено у виступах на науково-практичних конференціях, а саме: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми підготовки майбутніх педагогів до інновацій в професійній діяльності» (м. Одеса, 25-26 жовтня 2022 р.), Всеукраїнській з міжнародною участю науково-практичній очно/дистанційній конференції «Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи» (м. Житомир, 10-11 листопада 2022 р.), Всеукраїнській науково-практичній інтернет конференції «Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та туристично-краєзнавчої і фізкультурно-оздоровчої роботи» (м. Глухів, 24 листопада 2022 р.), Міжнародній інтернет-конференції молодих вчених та студентів «Глухівські наукові читання-2022. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (м. Глухів, 7-8 грудня 2022 р.), V Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» (м. Глухів, 15-16 березня 2023 р.), I Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна дошкільна освіта: реалії та перспективи» (присвяченої

Міжнародному Дню захисту дітей і Всесвітньому Дню батьків) (м. Ізмаїл, 1 червня 2023 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасний освітній процес: сутність та інноваційний потенціал» (м. Одеса, 22-23 травня 2023 р.), VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Дитинство XXI століття: інноваційна освіта» (м. Кременчук, 27 жовтня 2023 р.), IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи» (м. Глухів, 19-20 жовтня 2023 р.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в двох публікаціях на тему «Природа як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку», «Засоби естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, рекомендацій, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Естетичне виховання дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема

На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набуває проблема спрямування виховного процесу закладу дошкільної освіти на цілісний розвиток дитини і формування здатної до естетичного, творчого сприйняття світу особистості, для якої притаманні як високий рівень духовності й загальної культури, так і здатність до саморозвитку і самовдосконалення [17].

Так, у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні підкреслено важливість формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвитку творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці [3].

Підвищення ролі духовного-культурного життя сучасного суспільства тісно пов'язане з проблемою його естетичної культури. Формування естетичної культури, творчих здібностей особистості, а також виховання її естетичних смаків, почуттів, потреб має особливе значення ще з дошкільного віку. Через це знання, вміння та навички, отримані в дитинстві, значно впливають на подальший розвиток дитини.

Вже зараз заклади дошкільної освіти розуміють потребу у вдосконаленні методик естетичного виховання, приведення їх у відповідність до завдань реформування системи освіти в нашій країні. Саме тому як практики, так і науковці перебувають у постійному пошуку нових форм і методів естетичного виховання підростаючого покоління найбільш ефективними засобами [44].

У програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» важливим завданням підготовки дитини до майбутнього життя визначено естетичне виховання та всебічний розвиток особистості, формування її духовних смаків, ідеалів та розвиток творчих здібностей [70]. Тож проблема естетичного виховання дітей на сьогодні є одним з актуальних завдань педагогічної науки.

Проблема естетичного виховання в педагогіці та психології досить широко була представлена завжди. Філософсько-естетичні аспекти естетичного виховання висвітлено у наукових доробках Ю. Афанасьєва, М. Кагана, М. Киященка та інших [11].

Методологічні та теоретичні питання естетичного виховання висвітлено у працях І. Дзержинської, І. Зязюна, Д. Кабалева, М. Киященко, Л. Когана, Л. Левчук, Б. Лихачова, О. Оніщенка, В. Скаторщикова, Л. Столовича та інших.

Проблема естетичного виховання особистості завжди була предметом наукового аналізу для видатних зарубіжних та вітчизняних філософів, культурологів, мистецтвознавців, психологів і педагогів Н. Бердяєва, П. Блонського, Г. Ващенко, Д. Кабалева, Я.-А. Коменського, М. Монтесорі, Й. Песталоцці, С. Русової, Ж. Руссо, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Ф. Фребеля, та інших.

Дослідження наукової літератури з питання естетичного виховання дає можливість стверджувати про те, що існують різні підходи щодо визначення самого поняття «естетичне виховання».

Так, М. Каган і Т. Холостова вважають, що естетичне виховання у широкому філософському значенні передбачає якісні зміни рівня естетичної культури об'єкта виховання, яким може бути як окрема особистість, соціальна група, так і суспільство в цілому. Вони зазначають, що це безперервний процес, що триває впродовж життя людини, коли усуваються суперечності між рівнем естетичної культури людства та володінням цією культурою (естетичним досвідом) окремою особистістю у кожний

конкретний період її життєдіяльності [34].

Поняття «естетичне виховання» Б. Бегак розглядає як невід'ємну складову ідейного, трудового, морального, фізичного виховання, як систематичне, науково умотивоване звернення до людських емоцій, які розвивають у дітей передшкільного віку такі здібності, що сприяють не тільки естетичному сприйняттю прекрасного у житті і мистецтві, а й роблять кожного з них творцем естетичних цінностей [37].

А. Макаренко, розкриваючи суть естетичного виховання також вважав, що надзвичайно важливо внести художній елемент у процес дитячого життя [50]. Він наголошував, що прагнення до прекрасного закладено в людині від природи. Засобами естетичного виховання він вважав красу природи, пісні, музику, образотворче мистецтво, художню літературу, кіно, театр, чистоту й охайність у всьому, розкішну шкільну садибу, приємне навколишнє оточення, естетичне оформлення класних кімнат, гарний одяг, естетику взаємовідносин у колективі тощо [68].

Значний внесок у розвиток теорії та практики естетичного виховання зробив В. Сухомлинський. Він зазначав, що людина повинна розкрити свої здібності, полюбити працю і стати в ній творцем, має насолоджуватися красою навколишнього світу, створювати сама красу для інших [60]. Мету естетичного виховання вбачав у широкому ознайомленні дитини з досягненнями світової культури, з культурними цінностями людства [60].

В системі педагогічних поглядів С. Русової культ краси, як основна категорія естетичного виховання, також посідає чільне місце. Педагог стверджувала, що краса душі, краса творчості, краса поведінки генетично закладені в світогляді нашого народу, є рисою національного характеру і вдачі українців [22]. Саме тому виховання почуттів краси – одне з основних завдань батьків, вихователів, педагогів. С. Русова розглядала завдання естетичного виховання в єдності з моральним.

Головним завданням у питанні естетичного виховання дітей за С. Русовою є розвиток свідомості, естетичного смаку задля «найкращого

приймання художніх вражень», розвиток «почуття краси, вимоги гармонії і в житті, і в душі своїй, і в творах майстрів, і в наших власних творах і вчинках» [9].

Вагомого значення в теорії та практиці естетичного виховання дітей дошкільного віку відіграють дослідження Л. Виготського, О. Леонтьєва, Б. Теплова, О. Запорожця та інших. Науковці вважають, що сутність естетичного виховання полягає в цілеспрямованому залученні особистості до споживання і творення цінностей художньої культури суспільства [42].

Системний погляд на проблематику естетичного виховання запропонувала у своїх дослідженнях Є. Фльоріна. Значну роль вона відводила художньому вихованню дітей на зразках мистецтва. Також дослідниця розкрила своєрідність естетичного розвитку, охарактеризувала роль, місце, взаємозв'язок різних засобів естетичного виховання [62].

Для нашого дослідження вагомою є дослідження Н. Ничкало, І. Зязюна та О. Рудницької, які розглядають естетичне виховання як «послідовне формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприймання і розуміння прекрасного у мистецтві, природі, взаєминах людей, художніх потреб і здатності до художньої творчості» [33].

М. Драгоманов, Н. Лубенець, С. Миропольський розглядали естетичне виховання як невід'ємну складову всебічного гармонійного розвитку дитини. Так, М. Драгоманов естетичне виховання вважав одним із основних напрямів своєї концепції національного виховання. С. Миропольський підкреслював, що естетичне виховання відіграє особливу роль у формуванні особистості, оскільки є однією з найважливіших складових усієї системи виховання дітей [11].

І. Держинська під естетичним вихованням вважала сукупність послідовних, взаємозв'язаних впливів на дітей під керівництвом педагога як засобами мистецтва так і самого життя, спрямованих на всебічний естетичний розвиток дітей, який сприяє формуванню естетичних почуттів, художніх смаків і поглядів відповідно до завдань виховання [51].

Т. Поніманська у наукових доробках узагальнює визначення терміну «естетичне виховання». Вона стверджує, що водночас із формуванням естетичних здібностей здійснюється розвиток сутнісних якостей культурної особистості дитини, які впливають на її становлення. Вона виокремила декілька основних визначень поняття «естетичне виховання». Так, за Т. Поніманською, естетичне виховання – це:

- цілеспрямований процес, мета, завдання, зміст, засоби і методи якого визначаються, плануються та творчо реалізуються спеціально підготовленими педагогами для здійснення навчально-виховної діяльності, відповідно до завдань суспільства;

- процес формування естетичних якостей особистості дитини, а саме здібностей сприймати, оцінювати та створювати прекрасне, умінь та навичок естетичної діяльності, художнього смаку тощо;

- естетичне виховання необхідно розглядати, з одного боку, як головну складову процесу естетичного розвитку, а з іншого – як складову процесу загального розвитку особистості;

- у процесі естетичного виховання поряд з формуванням таких соціальних якостей особистості, як естетичні здібності, смак, уміння, відбувається удосконалення зору, слуху, рухів дитини;

- водночас із формуванням естетичних здібностей здійснюється розвиток сутнісних якостей культурної особистості дитини, які впливають на її становлення [4].

Д. Кабалевський вважає, що у процесі формування особистості, її естетичному вихованні найважливішу роль відіграє література, музика та образотворче мистецтво. Він також наголошував на значенні в цьому процесі діяльності різних видів позаурочної роботи як невід’ємної складової життя дітей [55].

Г. Лабковська під естетичним вихованням розуміє «діяльність, пов’язану з формуванням у підростаючого покоління почуття прекрасного як найбільш повного здійснення естетичного відношення людини до дійсності»

[69]. Це дещо спрощене відношення до сутності естетичного виховання. Серед завдань естетичного виховання Г. Лабковська виділяє: визначення елементарних естетичних знань і на їх основі формування інтересу до естетично значимих предметів і явищ; формування таких значимих якостей особистості, які забезпечують їй можливість емоційно переживати й оцінювати естетично значимі предмети і явища, насолоджуватися ними; виховання, розвиток таких якостей і здібностей особистості, які б перетворили індивіда у активного творця естетичних цінностей, дозволяли б йому насолоджуватися красою світу, і перетворювати його за «законами краси» [69].

З огляду на педагогічну спрямованість, заслуговує на увагу визначення естетичного виховання, яке подано О. Буровим. Він визначає естетичне виховання як цілеспрямований, організований процес формування естетичного ставлення, естетичної потреби до творчої естетичної діяльності [11].

Б. Лихачов та Є. Квятковський трактують естетичне виховання як цілеспрямований процес формування творчої особистості, котра здатна сприймати і оцінювати прекрасне, довершене, гармонійне у житті, природі, мистецтві, жити і творити «за законами краси», а також розглядають і розкривають зміст основних компонентів структури естетичного виховання [9].

Г. Шевченко поділяє цю думку і визначає естетичне виховання як процес формування естетичного відношення до дійсності і активізації творчої діяльності особистості за законами краси, як повне засвоєння естетичного предмету, само по собі повинно розглядатися комплексно, тому що воно є частиною розумового, морального, трудового, громадянського, фізичного виховання [69].

М. Каган суть естетичного виховання вбачає в залученні підростаючого покоління до естетичної культури. Він зазначає, що естетична культура є системою засобів і продуктів, за допомогою яких людина етично засвоює

світ [34]. До засобів естетичного виховання дослідник відносить естетичну культуру суспільства, працю, побут, мову, спорт, гру, природу, наукову картину світу і творчість. Головним у естетичному вихованні, на його думку, має бути мистецтво.

Визнаючи точку зору М. Кагана дослідниця О. Аліксійчук відмічає, що для естетичного сприйняття необхідні розвинуті слух, уміння чути і бачити, а не тільки слухати і дивитись. Для цього необхідно вміти розрізняти і розуміти засоби художньої виразності, мову мистецтва, створені за їх допомогою художні образи і зміст творів мистецтва; відчувати емоції, особистий сенс, що передані митцем; спостерігати і захищати прекрасне, різнобарвне, гармонійне у природі [34, 12].

Схожу думку про особливості естетичного виховання підтримує дослідник Д. Бондаренко. Основне завдання естетичного виховання, за Д. Бондаренком, це сформувати у дитини здібності естетичного відношення до світу: сприймання і оцінювання прекрасного, комічного, трагічного, своєю діяльністю примножувати красоту оточуючого світу [18].

Л. Чуриліна, Г. Рід, розглядаючи компоненти структури естетичного виховання наголошують на значенні формування естетичних почуттів [39]. Науковці зазначають, що естетичне виховання – це виховання почуттів, на яких ґрунтується свідомість, а отже, інтелект і все те, що відрізняє людину від інших істот, і лише тоді, коли ці почуття перебувають у гармонії з навколишнім світом, формується особистість в усій її повноті [67].

У свою чергу В. Разумний суть естетичного виховання вбачає в активному, цілеспрямованому формуванні і удосконаленні системи естетичних потреб особистості у тій сфері її духовного життя, яку узагальнено прийнято називати естетичною культурою [58].

Н. Волкова, Н. Мойсеюк, М. Фіцула та В. Ягупов трактують естетичне виховання як цілеспрямований процес. На їх думку естетичне виховання – це складова частина змісту виховання, яка безпосередньо спрямована на формування і прищеплення естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх

здібностей, на розвиток здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси у всіх сферах діяльності [17, 61]. Структуру естетичної свідомості, на їх думку, складають естетичні сприйняття, почуття, судження, смаки, ідеал та естетика поведінки, а головним завданням і наслідком естетичного виховання вважають формування естетичної свідомості як форми суспільної свідомості, яка є художньо-емоційним освоєнням дійсності через естетичні сприйняття, почуття, судження, смаки, ідеали і виражається в естетичних поглядах та мистецькій творчості [19; 36].

Деяку відмінність у визначенні завдань естетичного виховання відображено у працях Л. Кондрашової. На її думку, естетичне виховання – це цілеспрямований, організований процес формування здатності відчувати, розуміти, оцінювати прекрасне у природі, мистецтві, громадському житті, діяти і жити за законами краси [35]. Дослідниця вирізняє наступні завдання естетичного виховання: розвиток естетичних почуттів; розвиток естетичного смаку; формування образного мислення; розвиток художніх здібностей, емоційної сфери, фантазії й уяви; виховання естетичного сприймання дійсності і формування готовності творити прекрасне, вносити красу у навколишню дійсність [43]. У своїх доробках вона наголошує, що естетичне виховання, впливаючи на почуття, свідомість дитини, сприяє формуванню естетичних поглядів і переконань, що становлять основу естетичної свідомості. Разом з тим воно створює умови для розвитку психічних якостей людини, що характеризують її емоційну сферу, уяву і фантазію. При раціональній організації естетичного виховання забезпечується формування естетичних смаків, ідеалів, потреби нести прекрасне [1].

Дещо відмінний підхід до визначення сутності та змісту естетичного виховання трактує І. Бабаніна. Її доводи побудовано на дослідження В. Толстих. І. Бабаніна відзначає, що естетичне виховання є системою комплексного, цілеспрямованого, планомірного та послідовного впливу на людину з боку певних соціальних інститутів та установ на основі єдиних науково-педагогічних принципів, методів та засад, в результаті якого в неї

виникає світоглядна настанова на безпосереднє творче оцінення дійсності та власного життя в суспільстві як проявів прекрасного і потворного, піднесеного та низького, комічного і трагічного та інших естетичних категорій [1; 23].

Основну мету всебічного і гармонійного виховання І. Бабаніна визначає на основі завдань естетичного виховання:

1. Систематично розвивати естетичне сприймання, естетичні почуття та уявлення дітей. Усі види мистецтва, краса природи, побуту сприяють розвитку естетичного забарвленого сприймання. Воно завжди безпосереднє і породжує естетичні переживання – емоційну чутливість, хвилювання, захоплення, особливу зацікавленість.

2. Залучати дітей до діяльності в галузі мистецтва, виховувати в них потребу і звичку надавати елементів прекрасного побуту, природі, суспільним відносинам.

3. Закладати основи естетичного смаку, підводити до оцінювання найбільш доступних явищ життя і мистецтва [24].

За визначенням І. Бабаніної, у процесі естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку найважливішою є роль педагога та психолога, які повинні вивчати естетичні переживання дитини, особливості її сприймання та характер посиленої діяльності [28].

Зауважимо, що у більшості концепцій особлива увага приділяється цілеспрямованості процесу естетичного виховання і, як його результат, передбачається формування здатності сприймати, розуміти, оцінювати, зберігати, переживати і творити красу в повсякденному житті, в праці, в людських стосунках, мистецтві. Складність цього процесу полягає в тому, що необхідно знайти дієві засоби реалізації гармонійної єдності соціального і індивідуального, впливу багатства художньої культури та всіх благ соціального процесу на формування людської особистості.

Зокрема, Л. Калініна, розглядаючи філософський аспект даної проблеми, наголошує, що у широкому значенні – естетичне виховання

передбачає якісні зміни рівня естетичної культури об'єкта виховання, яким може бути як окрема особистість, соціальна група, так і суспільство в цілому. На її думку це безперервний процес, що триває впродовж життя людини, коли усуваються суперечності між рівнем естетичної культури людства та оволодінням цією культурою (естетичним досвідом) окремою особистістю у кожній конкретній період її життєдіяльності та є оптимальною формою оволодіння навичками творення та сприйняття краси, передачі естетичного досвіду індивіда шляхом цілеспрямованої діяльності [35].

Л. Калініна найбільш прийнятним і повним визначає дослідження С. Анічкина, який вважає, що естетичне виховання – це цілеспрямований процес, мета, завдання, зміст, засоби і методи якого визначаються, плануються та творчо реалізуються спеціально підготовленими педагогами для здійснення навчально-виховної діяльності, відповідно до завдань суспільства щодо формування підростаючого покоління. Він вважає, що естетичне виховання необхідно розглядати, як головну складову процесу естетичного розвитку, а з іншого – як складову процесу загального розвитку особистості. С. Анічкін відзначає, що у процесі естетичного виховання поряд з формуванням таких соціальних якостей особистості, як естетичні здібності, естетичний смак, уміння, відбувається удосконалення зору, слуху, рухів людини, та водночас із формуванням естетичних здібностей здійснюється розвиток сутнісних якостей особистості, які впливають на її становлення [35].

О. Радугін естетичне виховання трактує як цілеспрямований процес формування у людини естетичного ставлення до дійсності. Він вважає, що виховання красою та через красу формує не тільки естетико-ціннісну орієнтацію особистості, а й розвиває здатність до творчості, до створення естетичних цінностей у сфері трудової діяльності, побуті, у вчинках, поведінці і, звичайно, у мистецтві [57].

На відміну від О. Радугіна, І. Гончаров розглядає естетичне виховання,

як систему впливів, спрямованих на вироблення та вдосконалення в людині здатності сприймати, тонко відчувати, цінувати і прагнути переробити навколишній світ за законами прекрасного [45].

Таким чином, більшість дослідників вважають, що система естетичного виховання пов'язана із формуванням естетичних і духовних потреб та інтересів особистості, що розвивається.

На основі аналізу різних тлумачень поняття «естетичне виховання» ми дійшли висновку, що це поняття можна трактувати як педагогічний процес, спрямований на формування і розвиток естетичних почуттів, смаку, потреб сприймати, оцінювати прекрасне та творчо діяти у всіх сферах життя зокрема й у мистецтві, а структурними компонентами естетичного виховання є естетичні почуття, естетичні оцінки, естетичне сприйняття, естетичне судження, естетичні смаки та ідеали, естетичні потреби, естетична діяльність і творчий потенціал, що визначаються розумовою, моральною, емоційною, духовною діяльністю людини і зумовлюють істотні зміни у світосприйнятті, переконаннях, поведінці, сприяють естетичній діяльності особистості, розвитку її творчих сил та здібностей відповідно до об'єктивних законів розвитку краси.

1.2. Мета, завдання та особливості естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку

Не зважаючи на складний час, однією із важливих проблем сьогодення є естетичне виховання дітей дошкільного віку.

Естетичне виховання у педагогіці розглядається як невід'ємна складова трудового, морального, фізичного виховання, як систематичне, науково умотивоване звертання до людських емоцій, які розвивають у дітей такі здібності, що сприяють не тільки естетичному сприйняттю прекрасного у житті і мистецтві, а й роблять кожного з них творцем естетичних цінностей [40]. Естетичне виховання може бути успішним лише за умови, коли педагог

враховує та вміло використовує вікові психолого-педагогічні особливості дошкільнят, а також можливості їх сприйняття.

На думку С. Огурцової, «естетичне виховання передбачає розвиток в людини почуттів прекрасного, формування вмінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, вміти відрізнити прекрасне від потворного, жити за законами духовної краси. У процесі естетичного виховання важливо навчити дітей розуміти і сприймати красу. Спостерігаючи прекрасне, людина не може залишатися байдужою, вона переживає, відчуваючи приязнь чи ненависть до спостережуваного. Тому дуже важливо, щоб діти вміли розрізняти справді красиве і потворне. Під час естетичного сприймання виникають певні емоції. Завдання виховання – створення умов, які б сприяли формуванню емоційної сфери дитини» [65].

Щоб сприймати художній чи музичний твір, треба мати елементарну теоретичну підготовку. Краще сприймається те, що зрозуміле, про що є певні знання. Цей принциповий підхід слід взяти за основу при використанні в естетичному вихованні музики, образотворчого мистецтва, скульптури. Сформовані естетичні смаки та естетичний ідеал і розвинена здатність оцінювати прекрасне дають людині змогу зрозуміти суть прекрасного. Тому роботу щодо формування основ естетичного смаку та естетичного ідеалу слід починати з перших років життя дитини і продовжувати і протягом дошкільного, і протягом шкільного віку. І взагалі, цю роботу не слід полишати протягом усього життя. Водночас з розвитком естетичного сприймання, формуванням основ естетичного смаку у процесі естетичного виховання у дітей розвивають естетичне ставлення до навколишньої дійсності. Людина повинна не лише милуватись красою природи чи пам'ятками культури, а й берегти і захищати їх. Важливе значення вже в дошкільному віці має виховання у дітей естетики поведінки – охайності у одязі, гарної постави і манер, уміння триматися невимушено, природно, культурно і естетично виявляти свої емоції. Ці якості тісно пов'язані з моральністю особистості дитини [51].

У науковій літературі існують дещо відмінні позиції щодо кінцевого результату естетичного виховання. Мету естетичного виховання вбачають у формуванні різноманітних естетичних відносин, що створюються в процесі виховної діяльності. На думку С. Анічкина, здатність до естетичного сприйняття світу доступна вже з раннього віку; її розвиток і вдосконалення досягається за допомогою емоцій, почуттів, переживань. Повноцінні естетичні почуття не виникають одразу. Емоційний відгук – перша сходинка в складному процесі їх становлення [1].

У той же час більшість науковців метою естетичного виховання визначають формування естетичної культури особистості. При цьому уточнюється, що кінцевою метою естетичного виховання – сформованість готовності людини до естетичної діяльності як важливого компонента естетичної культури. Тобто реалізується досягнення цього результату через діяльнісний компонент, а види діяльності можуть бути досить різноманітні: «естетична організація середовища, в якому живе, працює, вчиться, відпочиває людина; конкретна творча діяльність в галузі мистецтва, літератури та ін.; пропаганда мистецтва, естетичних ідеалів; естетична виразність у навчальній, виробничій, побутовій діяльності; вияви естетичної культури у взаєминах з людьми» [11].

На думку Т. Поніманської завданнями естетичного виховання є «формування естетичного ставлення до дійсності, естетичних уявлень і суджень. Естетичне сприймання дійсності спирається на чуттєвий аспект речей – їх колір, звук, форму, що зумовлює необхідність розвитку сенсорної культури дітей. Естетичне сприймання виникає лише за емоційного ставлення до того, що дитина сприймає. За правильного педагогічного керівництва усі види мистецтва, природи, побуту сприяють формуванню естетичного ставлення до дійсності» [22].

Завдання естетичного виховання полягає у вихованні в дитини бажання пізнавати, бачити естетику у житті; формуванні естетичного смаку, естетичного сприйняття, естетичних почуттів, вміння оцінювати твори

мистецтва і висловлювати свою думку; вихованні естетичної поведінки; у розвитку творчості, а саме – вміння музикувати, співати, малювати, ліпити, читати вірші тощо [35].

На основі визначення мети, завдань естетичного виховання, зв'язків між різними його складовими (естетична культура, естетична свідомість, потреби, ставлення, естетична культура тощо) уможлиблюють визначення форм організації та засобів естетичного виховання, зокрема у закладах дошкільної освіти. Зазначимо, що цей напрям вважається важливим для малечі бідь-якого віку, проте існують певні особливості методичного забезпечення естетичного виховання, як то: складання планів, використання свого репертуару, художніх творів, обрання методів та прийомів тощо.

Дослідження сучасних педагогів і психологів свідчать, що діти дошкільного віку мають досить високий рівень естетичних почуттів. Характерною рисою цього віку є емоційна вразливість, відгук на прекрасне та незвичне. Чим більше буде у дітей зустрічей з прекрасним, тим скоріше сформується гама індивідуальних естетичних переживань, що згодом виявиться в здатності співпереживати [42]. На нашу думку, досить цінним для естетичного виховання старших дошкільників є врахування та використання всіх можливих та доступних, для сприймання дітей старшого дошкільного віку, засобів різноманітних видів мистецтва в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. У зв'язку з чим визначимо характеристики естетичного виховання старших дошкільників: його завдання, методи, вікові особливості.

Відповідно до стверджень В. М'ясищева, психологія естетичного ставлення особистості до навколишнього світу у розвинутому вигляді розглядається як цілісна система індивідуальних, вибіркових, свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності. Саме цікавість, інтерес дитини розкриває духовну сторону взаємодії з навколишнім світом людей і явищ. Естетичне ставлення до об'єктивної дійсності – це вироблена людством у процесі історичного розвитку суспільна

форма оцінки і взаємодії з об'єктами та явищами навколишнього світу, яка має суб'єктно-індивідуальні характеристики прояву та в основі якої лежить сукупність певних складових компонентів [51].

Проблеми естетичного виховання дошкільників конкретизуються у певних завданнях, що намічають основні кроки його здійснення та розкривають важливість означеного процесу. Науковці розкривають основні напрями цих кроків. По-перше, акцентується увага на формування естетичного ставлення до дійсності, естетичних уявлень і суджень. Естетичне сприймання дійсності спирається на чуттєве бачення кольору, звуку, форми речей, що зумовлює необхідність розвитку сенсорної культури дітей.

Естетичне сприймання виникає тільки через емоційне відношення до того, що дитина сприймає. Тільки професійне педагогічне керівництво різних видів мистецтва, природи, побуту можуть сприяти формуванню естетичного ставлення до дійсності.

Компонентами естетичного ставлення дитини до мистецтва є: здатність до емоційного переживання; здатність до активного засвоєння художнього досвіду, самостійного навчання, пошукових дій; спеціальні художні й творчі здібності. При цьому виховуючи у дітей уміння сприймати красу і емоційно відгукуватися на неї, педагог поступово підводить їх до розуміння, оцінювання, формування естетичних уявлень і суджень.

Формування елементарної естетичної свідомості у дошкільнят відбувається у процесі ознайомлення з еталонами правильного визначення прекрасного і потворного в житті і мистецтві. При цьому дітям допомагають опанувати й усвідомити сенсорні еталони, необхідні для формування емоційних оцінок (радість, смутку, горя, подиву), знання про види і жанри мистецтва, особливості їх виражальних засобів, про діячів мистецтва (художників, музикантів), а також з'ясувати сутність естетичних оцінок (гарне, негарне, потворне, смішне).

По-друге, тільки через розвиток естетичного і художнього сприймання відбувається освоєння дітьми естетичної діяльності, здійснюється

формування початкових умінь і навичок виконавської художньої діяльності, реалізується втілення елементів прекрасного в побут, стосунки з людьми, ставлення до себе. Вже в молодшому дошкільному віці естетичне сприймання дітей постає як емоційний інтерес до естетичних властивостей оточуючих об'єктів. З метою розвитку емоційного сприйняття, долучення до нього пізнавального компонента, естетичного судження педагог має різними засобами сприяти активізації пізнавальної сфери, передусім сенсорики дитини, вправляти її у доборі різних критеріїв оцінювання естетичності конкретного об'єкта.

По-третє, увага на розвиток як загальних, так і спеціальних художньо-творчих здібностей дітей. Від того, наскільки вдало будуть помічені художньо-творчі здібності дитини, наскільки вміло буде спрямований їх розвиток, часто залежать її мистецькі успіхи в майбутньому. Це має підтвердження у багатьох фактах з історії мистецтв і сучасної дійсності. Ці здібності формуються в процесі засвоєння способів діяльності – сприймання, виконання і творчості [36].

Естетичне виховання є однаково важливим для дітей різних вікових груп зазначають Н. Лисенко та Н. Кирста. Досить часто художні враження, отримані дитиною, залишаються в її пам'яті на все життя. Науковці стверджують, що добору найефективніших методів роботи з дітьми на заняттях і в їх самостійній художній діяльності сприяє врахування вікових особливостей, зокрема у використанні форм і засобів впливу [69].

У психології та педагогіці ґрунтовно вивчалися питання про взаємозв'язки та взаємозалежності між психічними явищами, індивідуальними властивостями, віковими новоутвореннями, кризами та діяльністю дитини. Фундаментальні праці Б. Ананьєва, Л. Божович, Р. Буре, Л. Виготського, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, О. Запорожця, Г. Костюка, С. Рубінштейна та інших допомагають усвідомити зміст основних психологічних понять у контексті проблеми розвитку індивідуальності. Зрозуміти своєрідність кожного з них, встановити найбільш дієві механізми

активізації психічних функцій особистості та індивідуальності, виявити закономірності вікового та індивідуального розвитку дитини, окреслити значення різних видів дитячої діяльності у процесі становлення самосвідомості, суб'єктності, довірливості, творчості [32].

Особливості процесу естетичного виховання у старших групах закладів дошкільної освіти, обумовлено, перш за все, загальними віковими особливостями дітей старшого дошкільного віку. Специфічні властивості стають своєрідним психологічним полем, на якому й відбувається естетичне виховання.

Послідовник ідей К. Ушинського, просвітитель та педагог, – Т. Лубенець, якому належить ідея про створення дитячих осередків, а також розробка теоретичних засад роботи в них, вважав за необхідне забезпечення естетичного виховання дітей у дитячих установах і серед інших занять і форм роботи з дітьми особливо виділяв: читання художньої літератури, малювання, ручну працю, співи та слухання музики, дитячі вистави тощо [45].

Послідовниця педагогічних ідей Ф. Фребеля, автор теорії та методики дошкільного виховання та організатор народних дитячих садків – Н. Лубенець мету виховання в дошкільних установах вбачала у всебічному гармонійному розвитку особистості дитини, приділяючи при цьому особливу увагу її естетичному розвитку. Вона була переконана, що дитячий садок «відчиняє дітям двері у світ краси та мистецтва», приділяючи при цьому велику увагу оформленню і умеблюванню приміщення: «дуже важливо умеблювати дитячий садок привабливо та затишно»– «квіти на вікнах і на столі, гарні, близькі дітям картини на стінах, шафи з дитячими роботами й іграшками» [45; 64].

У дітей старшого дошкільного віку яскраво виявляється емоційність сприймання, однак емоційний відгук дітей цього віку має свої особливості: реагуючи на музику безпосередньо й активно, вони не усвідомлюють емоційні стани, які нею викликаються – діти довірливо ставляться до

музичного твору, приймаючи його зміст за реальність. Музичний твір діти сприймають, на думку Б. Теплова, цілісно, як єдиний музичний образ, не відділяють власне музичні враження від вражень супутніх, не виокремлюють певні засоби виразності і не вміють визначати їх роль у створенні музичного образу. Складнішу музику вони сприймають вибірково, вловлюючи в ній лише те, що їм ближче і доступніше, хоча й не завжди головніше у творі.

Колектив науковців, авторів програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (О. Аксьонов, А. Аніщук, Л. Артемова (та ін.), наук.кер. О. Кононко, визнають вікові особливості музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку, які перекликаються з характеристикою в інших програмах. Зокрема вирізняються окремо: по-перше, характеристики фізичного та психічного розвитку (збільшення розмірів крупної мускулатури, дрібні м'язи ще досить слабкі; удосконалення нервової системи, але швидке функціонування виснажування нервових клітин, що обмежує фізичні можливості; висока потреба у руховій активності); по-друге, особливості розвитку особистості (формується первинний фрагментарний світогляд; людини стає центром, навколо якого обертається життя дитини; удосконалюється здатність більш чітко, свідомо, мотивовано робити свій вибір; розширюється діапазон емоційного світогляду; сформована елементарна система переваг, цінностей (бажання – небажання, що цікавить – не цікавить); виникає почуття обов'язку щодо інших, більш тривала довільна поведінка) [70]. Ці особливості впливають також на естетичне виховання дітей старшого дошкільного.

Важливе значення в естетичному розвитку старших дошкільників має розвиток уяви, яка забезпечує формування естетичних переживань і творчої діяльності дитини [66]. На перших порах уява поширюється на зовнішні дії з предметами, створює образ не до його втілення, а в процесі діяльності. Згодом формуються мислительні форми творчої активності: діти створюють образ у своїй уяві перед втіленням його у малюнок чи грі. Формування

естетичного переживання охоплює розвинені емоції, роботу мислення та уяви, потребу в естетичній діяльності.

У вітчизняній та зарубіжній психології по-різному пояснюються особливості сприймання та розуміння дітьми змісту картин. Водночас спільною для всіх підходів є певна періодизація в розвитку готовності дитини до сприймання картини, в якій можна визначити три стадії: називання, або перелік, опис та інтерпретація.

Учені визначають низку чинників, що впливають на глибину та адекватність сприймання дітьми картин, а саме: рівень розвитку художньо-естетичного сприймання дитини, її життєвий та художній досвід, доступність для розуміння змісту і тематики картини, а також правильна організація роботи [53].

Н. Гавриш у своїх працях твори образотворче мистецтво виокремлює як один із головних атрибутів навчального процесу в дошкільному закладі, тобто картини необхідно застосовувати як засіб розумового (ознайомлення з довкіллям, розвиток уяви, сприймання, уваги, мислення, мовлення, формування інтелектуальних здібностей, сенсорний розвиток), естетичного (розвиток художньо-естетичного сприймання, формування естетичної чутливості, збагачення емоційно-чутливої сфери) та мовленнєвого (розвиток художньо-комунікативних здібностей, стимулювання ініціативи висловлювання) [19].

Методика проведення кожного із цих видів занять має свою специфіку, проте обов'язковими є структурні частини – організація сприймання, розглядання дітьми творів образотворчого мистецтва та навчання розповідання за її змістом. Продуктивність другої частини заняття цілком залежить від результативності першої, тобто від того, наскільки ефективно був організований процес сприймання. Отже, щоб правильно керувати розумовою та мовленнєвою діяльністю дітей на цих заняттях, педагог має оволодіти методикою навчання дітей сприймання образотворче мистецтво. Одне із центральних місць у структурі заняття посідає бесіда, що

проводиться після мовчазного розглядання дітьми образотворчого мистецтва, вихователь ставить запитання. Запитання майже єдиний методичний прийом, який застосовують вихователі в першій частині заняття [53].

Дошкільникам важко перебувати тривалий час у статичному положенні, як цього вимагає бесіда за запитаннями. Численні спостереження та аналіз роботи вихователів дали змогу Н. Гавриш виокремити типові помилки в організації процесу сприймання дітьми творів образотворчого мистецтва:

- запитання добираються за принципом «чим більше, тим краще». У цьому процесі важлива не кількість запитань, а їхня різноманітність;
- переважна більшість запитань є запитаннями про очевидне, тобто має репродуктивний характер. Надмірне захоплення ними гальмує процес мислення, гасить інтерес до твору образотворчого мистецтва;
- шаблонні запитання за змістом картини роблять хід заняття від початку приреченим на невдачу, адже стає неможливою і недоречною будь-яка ініціатива, зайвими виявляються активність та самостійність, оригінальність думки дітей [19; 56].

Запитання за змістом твору мають збуджувати думку. Дітям хочеться відчувати себе розумними, їм до вподоби усілякі несподіванки, загадки. Саме пошукова діяльність найприродніша для дошкільного віку. Отже, не варто зловживати запитаннями про очевидне. Запитання мають спонукати вихованців шукати відповідь через аналіз побаченого.

Велике значення необхідно приділяти проблемним запитанням, що спонукають до пошуку відповіді на самому твору образотворчого мистецтва, до аналітичних дій, які знаходять вихід у самостійному судженні щодо твору. Вихователь (після моменту мовчазного розглядання твору образотворчого мистецтва) не поспішає із запитаннями, даючи дітям можливість вільно висловити свої враження, думку з приводу зображеного. Різноманітні ігрові прийоми, емоційно-образні пластичні етюди, творчі завдання тощо допоможуть активізувати процес сприймання, мовлення [51].

Використання варіантів ігрової вправи – допомагають зберегти інтерес до картини (твору образотворчої діяльності), забезпечують умови для ініціативи розумових та мовленнєвих дій.

Бесіду зі старшими дошкільниками пропонують починати з аналізу її первинної чи пошуку більш вдалої, більш точної назви твору. Такий прийом дає змогу осягнути, оцінити твір в цілому, щоб перейти до детального його розгляду.

Запитання щодо дій та характерів персонажів допомагають дітям виокремити частини твору образотворчого мистецтва, сприяють уважнішому його розгляданню. Ефективним прийомом є творче завдання «віртуальні діалоги», яке допомагає уявно увійти в ситуацію, зображеному на творі живопису. Застосувавши прийом сполученого мовлення (дорослий починає фразу, а дитина її продовжує), педагог допомагає дітям добирати репліки, підтримувати діалог.

Найскладнішими для дітей є запитання, пов'язані з оцінкою емоційного стану, з описом настрою, особистісних якостей персонажів, що пов'язано з недостатністю в словниковому запасі слів та словосполучень на визначення емоційного стану. Стимулюючим моментом у цьому разі можуть бути пластичні етюди – дітям пропонують спочатку повторити рухи, міміку, позу героїв твору живопису, спробувати увійти в їхній стан, а потім розповісти про це.

Ефективним доповненням до бесіди за змістом твору живопису є модифікована Н. Гавриш методика сприймання зображеного на картині різними органами чуттів, розроблена науковцями О. Половіною [53; 56] та Г. Підкурғанною. Методику побудовано на принципах теорії вирішення винахідницьких завдань (ТРВІ). Вона спрямована на формування в дітей умінь сприймати зображення через уявні можливі відчуття від зіткнення з різними об'єктами й на навчання передавати свої враження у зв'язному висловлюванні.

Послідовність вправ за цією методикою така [19]:

1. Виокремлення об'єктів, зображених на картині: «Як справжнім дослідникам вам подобається все вивчати, розглядати, слухати. Якщо так, то ваша рука може швидко й легко перетворитися на зорову (або слухову) трубу. Її треба тільки скласти так, щоб утворилася трубка. А тепер спробуймо побачити крізь цю трубу та назвати тільки один предмет на картині, великий він чи малий – все одно».

2. Встановлення різного рівня залежностей між об'єктами: «Ви як справжні дослідники вже вмієте побачити на картині найдрібнішу, найнепомітнішу річ та назвати її. Проте ніщо не існує саме по собі. Усе із чимось пов'язане. Спробуйте поєднати два будь-які предмети, зображені художником, визначити зв'язок між ними, встановити, чому вони важливі один для одного».

3. Уявлення об'єктів через сприймання їх різними аналізаторами: «Уявіть, що наша картина незвичайна, і до неї додаються спеціальні навушники (або рукавички), через які можна почути всі звуки (або доторкнутися до будь-чого) на картині. Тож «послухайте» уважно і скажіть, що ви почули».

Останній етап можна використати як самостійний, запропонувати дітям зосередитися на окремих об'єктах, зображених художником, придумати уявні варіанти «почутих» звуків і слів (аналогічно ароматів, відчуттів тощо), імітувати їх, придумати діалог від імені персонажів.

Виконання цих творчих завдань забезпечить високий рівень інтелектуальної, емоційної, мовленнєвої активності, дасть змогу підтримувати протягом усього заняття гарний настрій та інтерес дітей до процесу сприймання навколишнього світу, зображеному на картинах, що, в свою чергу, позитивно впливає на естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку.

Таким чином, на основі визначених можливостей старших дошкільників формуються необхідні життєві компетентності, що сприяють естетичному вихованню дітей старшого дошкільного віку.

1.3. Педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку

Серед важливих проблем сьогодення на особливу увагу заслуговує питання зростання ролі естетичного виховання дошкільників. Тому виникає потреба виявити та обґрунтувати педагогічні умови естетичного виховання дітей дошкільного віку. Перш за все для цього ми уточнили поняття «педагогічна умова».

У філософії категорія «умова» виражає ставлення предмета до явищ, які його оточують, і без яких він існувати не зможе [61]. Як певна обставина чи обстановка, яка впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості тлумачиться у психологічному словнику термін «педагогічна умова» [57]. О. Пехота під поняттям «педагогічна умова» розуміє систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно утворилися і є необхідними для досягнення конкретної педагогічної мети [9].

Нами було визначено такі педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку:

- 1) створення в закладі дошкільної освіти належного розвивального середовища для естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку;
- 2) розробка системи занять із образотворчого мистецтва, що передбачає оптимальний добір методів, прийомів, форм, засобів естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку;
- 3) взаємодія вихователів та батьків з питань естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Розглянемо більш докладно виокремлені педагогічні умови.

Перша педагогічна умова – створення в закладі дошкільної освіти розвивального середовища для естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку, що забезпечує:

- відкритий характер суб'єкт-суб'єктної взаємодії між педагогами і батьками (їх взаємодія, повна інформованість із різних питань розвитку, виховання і навчання дітей у ЗДО та сім'ї;

- педагогічна взаємодія педагогів із іншим соціальними групами); права учасників освітнього процесу на вільний вибір виду діяльності, її часу та тривалості;

- наповнення групової кімнати та куточків самостійної художньої діяльності творами усіх жанрів побутового і казкового живопису: портрети, натюрморти, пейзажі; творами графіки: естампи, гравюри, книжкові ілюстрації; малими формами скульптури: вироби з фаянсу, твори з гіпсу, поробки з дерева; творами декоративно-ужиткового мистецтва: кераміка, художнє скло, народні декоративні вироби;

- закріплення прав і обов'язків кожного члена колективу, включаючи дітей і дорослих.

Друга педагогічна умова передбачає розробку системи занять із образотворчого мистецтва, що передбачає оптимальний добір методів, прийомів, форм, засобів естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Будь-яка практична діяльність, яку організовує з дитиною дорослий, не лише зумовлюється різноманітними мотивами, але й викликає в неї різні за змістом і динамікою емоційні прояви. Психологи наголошують, що у становленні і розвитку стосунків дитини з оточуючим світом значну роль відіграє рівень розвитку емоційних переживань емпатійного характеру, що виникають внаслідок реакції на певні подразники. Для виникнення таких емпатійних реакцій необхідна організація спільної з іншими практичної діяльності. Саме така взаємодія породжує певні емоційні прояви, сприяє закріпленню їх у стійких життєвих позиціях, ставленнях, установках, що сприяє ефективному процесу естетичного виховання дітей [10; 18].

Остання, третя педагогічна умова – взаємодія вихователів та батьків з питань естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Розкриття змісту даної педагогічної умови розпочнемо із з'ясування змісту поняття «взаємодія».

Категорія «взаємодія» відноситься до однієї з універсальних категорій, яка досліджується у різних галузях знань.

За філософським енциклопедичним словником, «взаємодія – категорія, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємозалежність, зміну стану та взаємоперехід, «народження» одним об'єктом іншого» [57].

З психологічної точки зору взаємодія виступає як інтегруючий фактор, який сприяє утворенню структур, об'єднанню окремих елементів в систему, набуттю нею властивостей цілісності [24]. Характеризуючи причинну обумовленість існування об'єктів, взаємодія водночас виступає універсальною формою змін їх стану, руху, розвитку, що визначає існування та структурну організацію будь-якої системи, її властивості [45].

У психологічних концепціях «взаємодія» розглядається з різних теоретичних позицій. В залежності від того, як автори розуміють цілі і засоби взаємодії, формується і визначення терміну. Людина як творча особистість знаходиться в постійній взаємодії з навколишнім світом та сама з собою.

Особливістю взаємодії є її причинна зумовленість. Кожна із сторін взаємодії є причиною іншої і як наслідок одночасного зворотного впливу протилежної сторони, що зумовлює розвиток об'єктів та їх структур. З погляду психологічної науки, існує взаємодія групова і міжособистісна.

У сучасних психолого-педагогічних джерелах наголошується, що сім'я і родинне виховання мають важливе значення для нормального формування особистості дитини. Турбота і любов батьків забезпечують дітям емоційну підтримку, захист і психологічний комфорт, а довіра між батьками і дитиною роблять її особливо сприйнятливою до її впливу.

Проте на сьогодні з'являються негативні тенденції щодо збільшення кількості сімей з низькими доходами, погіршення матеріального забезпечення дітей; посилення нервової напруженості людей, зростання кількості стресів та екстремальних ситуацій, які негативно позначаються на психологічному кліматі сім'ї; формальними стають стосунки дорослих членів родини з дитиною внаслідок зайнятості батьків; переважають малодітні сім'ї; збільшується кількість дітей, які народжені поза шлюбом; переважає домінування в багатьох сучасних сім'ях матеріальних цінностей над духовними, що сприяє виникненню в молодого покоління тенденції до зневажливого ставлення до толерантних взаємин; збільшення кількості асоціальних сімей [38].

Сім'ї належить особлива роль у естетичному вихованні дитини дошкільного віку. Батьки повинні закладати основи формування естетичних смаків, естетичних почуттів через організацію естетичний побут в оселі, одяг, красу взаємин між членами родини, з позицій естетики оцінювати предмети, явища оточуючої дійсності, безпосередньо брати участь в естетичній діяльності. Все це так чи інакше впливає на формування естетичних почуттів і смаків дитини. На цьому етапі позитивний вплив можуть мати знання батьків у галузі народної педагогіки. Український народ споконвіку цінував і дбав про красу побуту, що виражалось через красиво прибране житло, використання картин, рушників, килимів, інших творів декоративно-прикладного мистецтва, охайність одягу, упорядкованість садиби тощо; участь у звичаєвих обрядах, які містять у собі значний емоційний заряд. Відтворення народних традицій, обрядів, звичаїв теж позитивно впливає на естетичне виховання дітей [41]. Належне естетичне оформлення оселі, наявність домашньої бібліотеки, дотримання сімейних традицій, сімейний відпочинок на природі, спільне відвідування театру, опери, балету тощо – все це створює сприятливі умови для прищеплення естетичних смаків дітям [59].

На сьогодні постає необхідність організації педагогічної співпраці педагогів з батьками, спрямованої на виконання цілої низки завдань, зокрема: надання допомоги сім'ї у створенні необхідних умов для правильного виховання і розвитку дітей; підвищення рівня психолого-педагогічних знань, умінь і навичок батьків; формування їхньої батьківської компетентності.

На думку М. Машовець, з метою підвищення ефективності співпраці з батьками вихователі ЗДО повинні застосовувати мотивацію та запропоновану наперед оцінку, які програмуватимуть батьків на конкретний позитивний результат їхньої взаємодії із ЗДО та активну участь у життєдіяльності групи, на відкритість, довірливість, толерантність у відносинах; різні способи інформування батьків: усне спілкування, демонстрування та коментування продуктів дитячої діяльності, естетичне оформлення стендів, які містять цікаву для батьків інформацію, перегляд відеозаписів різноманітних фрагментів з життя групи, високе оцінювання внеску батьків у забезпечення життєдіяльності дітей у групі, педагогічну рефлексію, яка передбачає обмін враженнями від участі батьків у життєдіяльності закладу дошкільної освіти, переосмислення батьками своєї ролі та вихователя, поглядів на дитину не як на об'єкт, а як на суб'єкт виховання [38].

Серед форм співпраці закладу дошкільної освіти з родинами вихованців, у дошкільній педагогіці визначені колективні, групові та індивідуальні.

Як зауважує Т. Валентьєва, основна мета використання тієї чи тієї форми співпраці полягає у встановленні довірливих відносин між дітьми, батьками і педагогами, об'єднання їх в одну команду, формування потреби ділитися один з одним своїми проблемами і спільно розв'язувати їх [47].

Серед нетрадиційних форм співпраці ЗДО з батьками можна відзначити: інформаційно-аналітичні, мета яких – зібрання, обробка та використання інформації про соціально-економічний, соціально-культурний, техніко-гігієнічний рівні сім'ї кожної дитини (анкетування, усне опитування, «поштова скринька»); пізнавальні, що спрямовані на підвищення психолого-

педагогічної культури батьків, оволодіння знаннями про вікові закономірності розвитку дитини, особливості і характер сімейного спілкування тощо (батьківські вітальні, педагогічний брифінг, збори, усні журнали, екскурсії, ігри з педагогічним змістом); метою яких є встановлення неформальних, довірчих стосунків між педагогами і батьками, створення доброзичливого емоційного клімату, відкритості у спілкуванні (свята, спільне дозвілля, акції, участь батьків у конкурсах, виставках); наочно-інформаційні: передбачають ознайомлення батьків зі змістом, умовами і методами виховання дітей в освітньому закладі (батьківські служби, міні-бібліотека, інформаційні стенди, «Вікно – дуже короткі новини», випуск газет тощо) [47].

Щодо інноваційних форм співпраці з батьками вихованців, то можна використовувати проекти різного тематичного спрямування; усні педагогічні журнали; батьківські вітальні; тренінги за запитами батьків; майстер-класи; спільні вернісажі; клуби за інтересами; бібліотеку комп'ютерних ігор; спільну творчість батьків, дітей і фахівців; аукціони.

Ю. Косенко пропонує використовувати в освітньому процесі «технології соціалізації» – організація тривалого проживання дітей у спеціально створених «ситуаціях місяця», а саме: «Я – і моя сім'я», «Я – і мої друзі», «Я – і природа», «Я – і дорослі», «Я – і моє місто (село)», «Я – українець», «Я – майбутній школяр», «Професії моїх батьків» та інші. Науковець пропонує таку структуру «ситуації місяця»:

- 1) діагностика знань і поведінки дітей на початку ситуації;
- 2) наповнення життя дітей наочним матеріалом (світлинами, ілюстраціями, репродукціями, відеоматеріалами, виставками, книгами, іграшками, екскурсіями тощо);
- 3) активізація минулого досвіду дітей у різних формах (бесіди, інсценування, драматизації, образотворча діяльність тощо);
- 4) створення і розв'язання проблемних педагогічних ситуацій;
- 5) розробка і реалізація колективних творчих проектів;

б) використання теми ситуації у роботі всіх працівників ЗДО;

7) обов'язкову участь батьків у проживанні дітьми запланованих ситуацій (бесіди з дітьми, проведення екскурсій, прогулянок, спільна праця, малювання, конструювання, ігри, тривале спілкування тощо) [59].

Серед переваг даної технології Ю. Косенко називає, по-перше, дитина вчиться самостійно набувати знання, формує усвідомлену моральну і соціальну позицію, набуває емоційно позитивного досвіду проживання в різних ролях, ситуаціях, пізнаючи себе, однолітків, батьків, найближчих родичів, дорослих; по-друге, у батьків виникає інтерес до життя дитини, її внутрішнього світу, з'являється (або розширюється) поле для спільної діяльності, розкривається власний творчий потенціал; по-третє, роль вихователя – організаційна. Головні дійові особи ситуації – діти і батьки; по-четверте, змінюється якість спілкування дітей і дорослих: діти разом з вихователями і батьками встановлюють правила поведінки в групі, в дитячому садку, інших місцях їхнього перебування, дотримання яких є обов'язковим для всіх, що приводить до формування у дітей необхідних соціальних навичок [38].

Отже, з метою естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку необхідно організувати роботу таким чином, щоб забезпечити розвиток всіх психічних процесів дитини, творчості, естетичного сприймання, адекватної самооцінки, впевненість у собі. Взаємодію сім'ї та закладу дошкільної освіти в естетичному вихованні дітей вважають складним процесом взаємовпливу один на одного, якому властива реалізація зв'язків і відносин суспільної установи і малої групи, головною метою якої стає ефективне естетичне виховання дитини.

Висновки до першого розділу

У першому розділі розглядаються теоретичні основи естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку займало і займає важливе місце у всій системі виховного процесу в закладі дошкільної освіти. З'ясовано, що естетичне виховання – це процес формування естетичних якостей особистості дитини, а саме: здібностей сприймати, оцінювати та створювати прекрасне, умінь та навичок естетичної діяльності, художнього смаку та ін.

Сьогодення потребує виховання творчо-активної особистості, здатної вносити прогресивні зміни в життя суспільства, здійснювати вибір, ставити й розв'язувати проблеми, бути винахідливим. Особистість з творчим стилем мислення не тільки готова до постійних змін у технологіях, але й розглядає ці зміни як можливість отримати моральне задоволення від рішення від творчих завдань, що виникають. А формувати ці якості потрібно ще з дошкільного дитинства. Та щоб виховати творчу, естетично виховану людину, педагог повинен підтримувати дитину в її починаннях, надавати їй свободу для творчості, створювати відповідне предметно-розвивальне середовище.

Дошкільний вік – це неповторний період у становленні особистості. В цей період проявляються перші творчі задатки і здібності. Про це свідчить постійні запитання дитини до дорослого, прагнення перевтілюватися під час ігрової діяльності, перші спроби заримувати слова у віршик, вигадати та заспівати пісеньку, створити щось, за допомогою різних видів образотворчої діяльності, свій неповторний творчий продукт (казкового героя, чарівного птаха, незвичайний підводний світ). Від ставлення дорослого до дітей, розуміння їх проблем залежить естетичний розвиток кожної дитини, а від так і розвиток всього суспільства в цілому.

Науковці (Л. Виготський, О. Запорожець, О. Дронова, Т. Казакова, Т. Комарова, В. Котляр, О. Лук, В. Моляко, Г. Сухорукова, Л. Янцур та інші) вважають, що однією з найважливіших проблем педагогіки та психології є естетичне виховання дітей дошкільного віку. Розвиваючи у дітей вміння

думати, відстоювати власну точку зору, оригінально мислити, бачити у звичайних речах незвичайне, ми вчимо дітей творчо застосовувати і використовувати вже відоме, а найголовніше – ми даємо дітям унікальний інструмент для винаходу своїх нових ідей. За таких умов розвитку кожна дитина у відповідності до своїх індивідуальних особливостей та здібностей знайде своє місце у суспільстві, зможе самореалізувати себе у будь-якій сфері діяльності.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Визначення рівнів естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Для визначення рівнів естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку нами був проведений педагогічний експеримент, у якому взяло участь 40 дітей старшого дошкільного віку Глухівського дошкільного навчального закладу (центру розвитку дитини) «Світлячок» Глухівської міської ради Сумської області.

Педагогічний експеримент проводився у три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Діти були поділені на групи: експериментальну та контрольну, по 20 осіб у кожній.

Метою констатувального етапу дослідження було виявлення початкового рівня естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Для проведення констатувального етапу експериментального дослідження була розроблена методика діагностики, яка являє собою виокремлення й характеристику критеріїв, їх показників та рівнів естетичного розвитку старших дошкільників й добір діагностичних методів дослідження.

Для проведення експериментального дослідження ми визначили такі критерії естетичного розвитку старших дошкільників: емоційний, діяльнісний та пізнавальний з відповідними показниками. Визначені критерії та показники відображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Критерії та показники естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Критерії	Показники естетичного розвитку дітей старшого
-----------------	--

	дошкільного віку
Емоційний	здатність переживати та оцінювати естетично значущі предмети, явища та твори образотворчого мистецтва й насолоджується ними; здатність виявляти емоційно-особистісне ставлення до побаченого.
Діяльнісний	розуміння та усвідомлення дітьми ставлення до творів мистецтва; вміння оцінювати змістове навантаження художніх засобів мистецтва в їх єдності; вміння давати естетичну оцінку.
Пізнавальний	наявність елементарних естетичних знань та вражень, прояв інтересу до творів мистецтва; наявність знань про естетичні цінності, красу.

На основі визначених критеріїв нами були визначені три основних рівні естетичного розвитку: високий, середній, низький. Характеристику кожного рівня подано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівні естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Високий	Дитина проявляє інтерес та бажання отримувати естетичну насолоду від творів мистецтва; має розвинені перцептивні навички; розуміє естетичне значення творів мистецтва; здатна адекватно сприймати й аналізувати художній твір, активно включається в роботу.
Середній	Дитина вміє правильно сприймати твір мистецтва та відчувати певну складність в аргументованому доведенні власної думки щодо естетичної значущості художнього твору; проявляє недостатню обізнаність з історії та культури мистецтва; бере участь у виховних заходах, та не проявляє достатнього інтересу та ініціативи під час художньо-творчої діяльності; отримує

	позитивні емоції від процесу спілкування з мистецтвом.
Низький	Дитина має елементарно-фрагментарне естетичне сприйняття, відсутність образних узагальнень та асоціацій, погано сприймає художні твори, не може дати адекватної естетичної оцінки, не здатна аргументовано довести свої естетичні уподобання; під час оцінки твору мистецтва спирається здебільшого на емоційні враження; простежується ситуативна, нестійка, не завжди самостійна творча активність, яка виявляється лише під впливом зовнішніх, випадкових ситуативних чинників.

Під час дослідження емоційного критерію ми пропонували старшим дошкільникам виконати творчі завдання, які полягали у вираженні в малюнках почуттів, які виникли в результаті спілкування з природою: «Намалюй красу природи».

Аналіз малюнків та спостереження за процесом роботи показав, що діти обох груп охоче виконували завдання, але бачення краси предметів, які вони зображували відображалось, в основному, шляхом відтворення власного розуміння завдання у малюнку. Діти малювали переважно пейзажні картини, які відзначаються багатопредметністю, в них присутня не суттєвість у зображенні особливостей тієї чи іншої пори року (зображення себе, друзів, домашніх тварин тощо). У групах простежувалася відсутність навичок роботи з художніми матеріалами, недостатність знань щодо засобів виразності в образотворчому мистецтві (колір, світло, композиція, малюнок). Оцінювання з боку емоційності показало, що у старших дошкільників переважають позитивні емоції – це виражається в яскравому оформленні малюнків, але із розмаїття природних кольорів і відтінків вони зупиняються лише на кількох найбільш традиційних. Під час інтерпретації малюнка діти акцентували увагу на своїх емоціях – радості, захопленні, сумі, співчутті тощо. Велика частина дітей наслідували один одного в обох експериментальних групах.

З метою дослідження рівня розвитку пізнавального критерію нами було проведено опитування, під час якого запропоновано дати порівняльно-оціночну характеристику речам. Дітям потрібно було порівняти українську народну глиняну іграшку та звичайну фабричну іграшку, відповівши на ряд питань (додаток А).

Отримані результати дітей експериментальної та контрольної груп подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Результати опитування «Порівняй іграшки»

Рівні	Високий		Середній		Низький	
	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%
ЕГ	0	0	8	40	12	60
КГ	2	10	7	35	11	55

Графічну інтерпретацію результатів дослідження подано на Рис. 2.1.

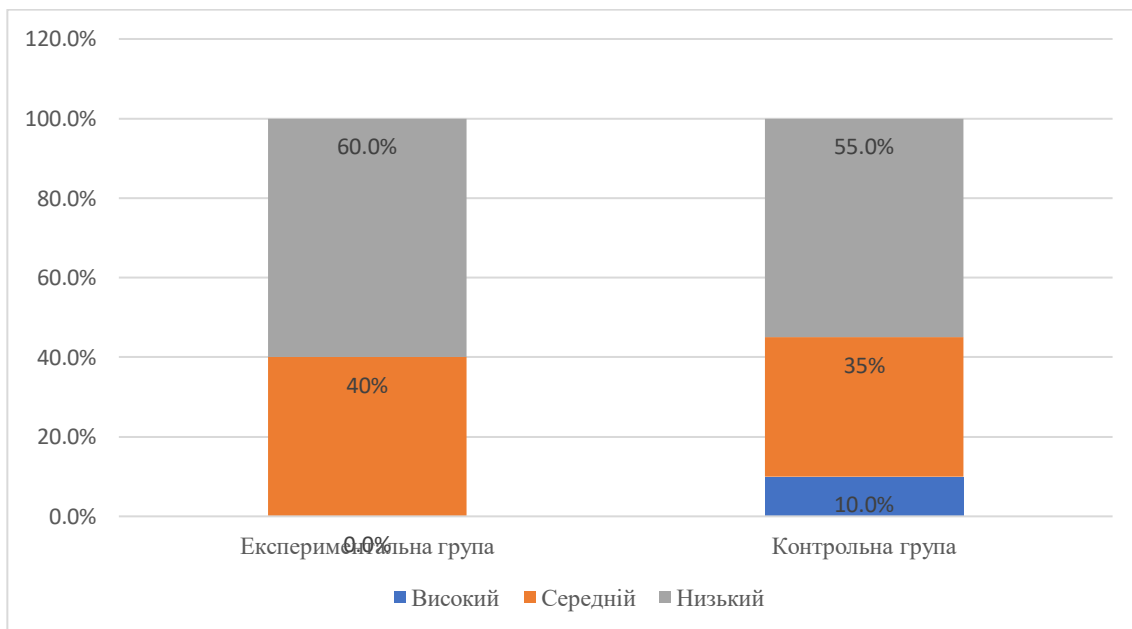

Рис. 2.1. Результати за методикою «Порівняй іграшки»

Як ми бачимо, дітям подобаються твори декоративно-прикладного мистецтва, вони активно проявили цікавість до глиняної іграшки. Однак

лише 2 дитини контрольної групи проявили глибокий інтерес та бажання детально роздивитись та погратись народною глиняною іграшкою.

Для визначення рівня діяльнісного критерію ми обрали методику Г. Урунтаєвої «Вивчення сприйняття картини» (додаток А).

Нами було підібрано три репродукції картин різних жанрів, незнайомих дітям: сюжетна, пейзаж, натюрморт.

Дітям було запропоновано проаналізувати репродукції картин за такою схемою:

- назвати автора картини, коротко розповісти про нього;
- особливості смислового центру (дати їй назву і коротко передати зміст);
- головні і другорядні предмети (перелічити всі);
- причинні зв'язки між предметами (вказати все).

Експеримент проводився з дітьми індивідуально. Всі відповіді дітей заносили до протоколів.

Отримані результати дітей експериментальної та контрольної груп наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Результати за методикою «Вивчення сприйняття картини»

Рівні	Високий		Середній		Низький	
	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%
ЕГ	0	0	7	35	13	65
КГ	0	0	10	50	10	50

Графічну інтерпретацію результатів дослідження подано на Рис. 2.2.

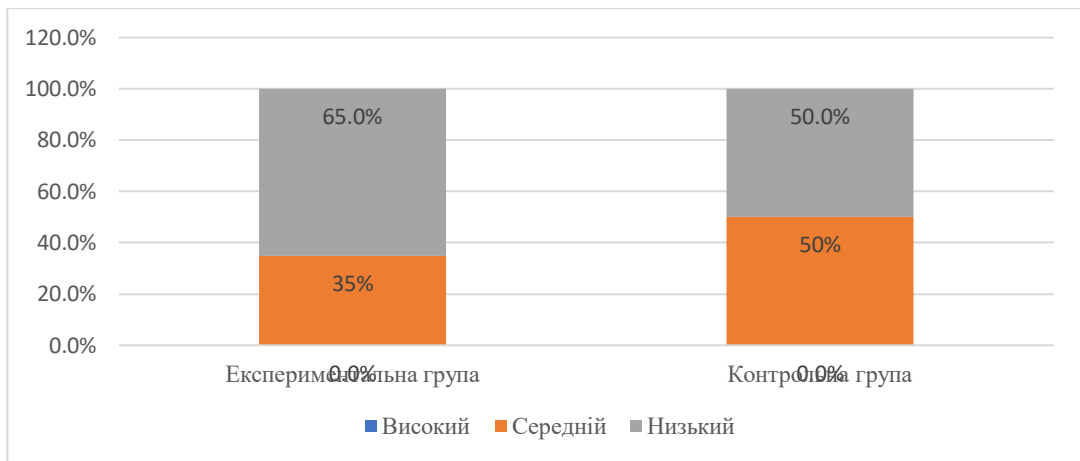

Рис. 2.2. Результати за методикою «Вивчення сприйняття картини»

Аналіз даних свідчить про те, що рівень вміння аналізувати художні твори та давати художньо-естетичну оцінку творам мистецтва дітей КГ знаходиться на низькому та середньому рівні. Діти не обізнані з картинами та їх художниками. Багато дітей не здатні обґрунтувати свій вибір картини, помиляються у визначенні жанру картин. Відповіді їх однозначні: красиво чи не красиво, подобається чи ні.

Рівень сформованості вміння аналізувати художні твори, давати художньо-естетичну оцінку творам мистецтва дітей ЕГ знаходиться в основному на низькому рівні. Діти не обізнані з художниками та їх репродукціями, помиляються у визначенні жанру картини, не здатні обґрунтувати вибір картини, описати її.

Узагальнені результати констатувального етапу дослідження занесені у таблицю 2.5.

Таблиця 2.5.

Рівні естетичного розвитку на констатувальному етапі експерименту

Рівні	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Група	%	%	%
ЕГ	0	37,5	62,5
КГ	5	42,5	52,5

Графічну інтерпретацію результатів подано на Рис. 2.3.

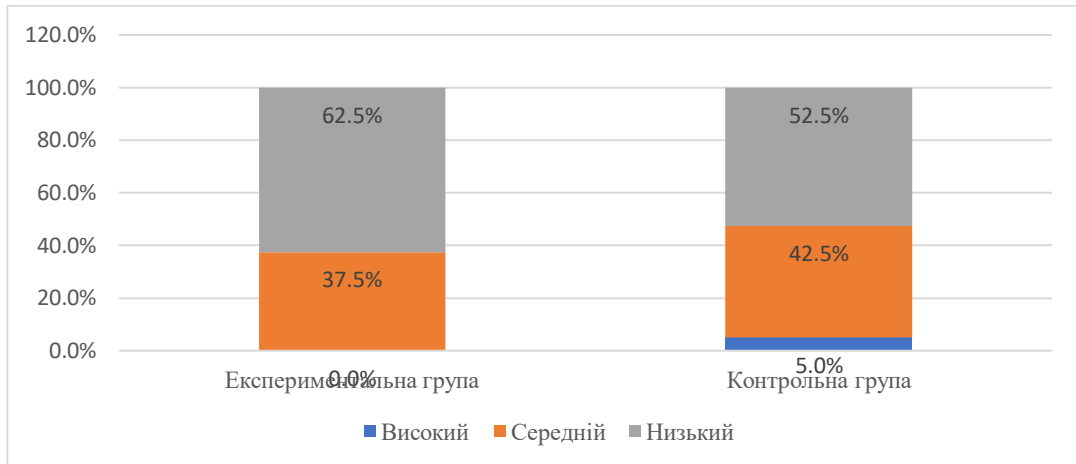

Рис. 2.3. Узагальнені результати рівня естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Порівняння результатів констатувального етапу експерименту показало, що рівень естетичного розвитку дітей КГ та ЕГ приблизно однаковий і знаходиться на низькому рівні. Причинами цього були: недостатня увага вихователів до даної проблеми, відсутність системи роботи з естетичного виховання дітей, методичного забезпечення та координації зусиль педагогів та батьків вихованців.

З метою вивчення питання естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку в сім'ї ми провели анкетування батьків. У ньому брали участь 20 осіб (питання анкети подано в додатку Б). Так, на перше питання «Чи реалізується чи в закладі дошкільної освіти естетичне виховання?» були отримані такі відповіді: впевнені, що реалізується – 12 осіб – 60%, не реалізується – 8 осіб – 40%. На друге питання «Чи вмє Ваша дитина виділяти красиве в оточуючому світі (зовнішній вигляд людей, краса природи, виробів тощо)?» були отримані такі відповіді: «так» – 8 осіб – 40%, «ні» – 10 осіб – 50%, «не знаю, не помічали» – 2 особи – 10%. На третє питання «Яким чином в сім'ї організовано естетичне виховання?» були отримані такі відповіді: «буваємо в кіно і в театрі» – 8 осіб – 40 %, «гуляємо в парку» – 5 осіб – 25 %, «ходимо на виставки» – 3 особи – 15% , «Ніяк» – 4 особи – 20%. На четверте питання «Які види творчої діяльності в естетичному вихованні дітей

реалізуються, на Ваш погляд, мало: образотворчий, хореографічний, музичний (або свій варіант)». На це питання 16 батьків (80%) вказали образотворчу діяльність, 2 людини (10%) вибрали музичну, і 2 людини (10%) хореографічну. На п'яте питання «Чи звертають ваші діти увагу на інтер'єр в будинку, хочуть щось змінити в ньому?». А 13 батьків – 65% – дали негативну відповідь, 7 батьків –35% – позитивну.

В результаті проведеного анкетування батьків дітей старшого дошкільного віку, було отримані дані, що вказують на необхідність пошуку можливостей для покращення обізнаності батьків стосовно проблеми естетичного виховання та розвитку дітей.

Отже, результати констатувального етапу експерименту дали підставу для проведення формувального етапу експерименту.

2.2. Експериментальна робота щодо впровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти педагогічних умов розвитку естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Метою формувального етапу експерименту було впровадити в освітній процес закладу дошкільної освіти педагогічні умови розвитку естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Відповідно до поставленої мети було визначено такі завдання:

1. Створити в закладі дошкільної освіти розвивальне середовище для естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

2. Розробити систему занять із образотворчого мистецтва, що передбачає оптимальний добір методів, прийомів, форм, засобів естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку з використанням інноваційних технологій в роботі з дітьми під час занять з образотворчого мистецтва.

3. Налагодити взаємодію вихователів та батьків з питань естетичного виховання та розвитку дітей старшого дошкільного віку.

4. Впровадити означену систему роботи в практичну діяльність закладу дошкільної освіти.

Під час проведення констатувального етапу експерименту ми виявили, що рівень естетичного розвитку як експериментальної, так і контрольної груп недостатній (у більшості дітей низький, у меншості – середній). Діти обох груп мають великі труднощі під час роботи з творами з мистецтва, володіють переважно елементарними знаннями щодо характеристики творів мистецтва, не проявляють зацікавленості до роботи, активності, цілеспрямованості, що обумовлено недостатньою увагою вихователів до даної проблеми та відсутністю системи роботи з естетичного виховання дітей.

Зміст формульовального етапу експерименту вибудовувався нами відповідно до мети та завдань дослідження та з урахуванням результатів констатувального етапу.

З метою реалізації першої педагогічної умови було створено в закладі дошкільної освіти розвивальне середовище для естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Ми наповнили групову кімнату достатньою кількістю творів образотворчого мистецтва, зокрема картинами українських та зарубіжних художників, малими формами скульптури, творами декоративно-прикладного мистецтва. Куточок самостійної художньої діяльності обладнали достатньою кількістю матеріалів для творчості (аркуші для малювання, пензлики, фарби, кольорові олівці, пластилін тощо), забезпечили альбомами репродукцій картин. Це дало змогу привернути увагу дітей до творів образотворчого мистецтва та спонукало їх до запитань, що сприяло естетичному розвитку особистості.

На виконання другої педагогічної умови було розроблено та впроваджено в роботу з дітьми старшого дошкільного віку системи занять із образотворчого мистецтва.

Так, як заняття з образотворчого мистецтва є особливою галуззю дошкільної освіти, де нестандартні, інноваційні підходи, індивідуальні пошуки технологій художнього втілення образів є постійним

конструктивним елементом творчої діяльності педагога, ми розробляли їх з дотриманням низки методичних принципів, притаманних специфіці образотворчого мистецтва:

- врахування вікових, індивідуальних особливостей;
- залучення дітей до розуміння змісту та сутності творів образотворчого мистецтва через художньо-образне сприймання мистецтва і власну художню діяльність;
- опанування мови мистецтва і формування навичок практичної роботи через нові, не стереотипні форми роботи;
- залучення дітей до співпереживання, створення відповідного щодо теми заняття емоційного настрою з елементів ігрових, казкових моментів, використання інших видів мистецтв (художнього слова, музики, елементів театрального дійства, кінофрагментів тощо);
- наявність трьох основних структурних елементів заняття (відповідно до законів будь-якої художньої творчості): сприймання, формування творчого задуму, його посильна творча реалізація.

Різні види образотворення показують різноманіття засобів для реалізації задуму. Дитина одержує можливість виразити у своїй роботі щось важливе для неї. У процесі занять формуються особистісні якості дитини – посидючість, цілеспрямованість особистості, бажання якнайкраще виконати свою роботу.

З метою розвитку творчої уяви і здібностей дітей, що, відповідно, сприяє естетичному вихованню, в ході занять із образотворчого мистецтва ми вирішували наступні завдання:

- формування правильного сприйняття форми, величини, кольору й уміння передавати їх у зображенні;
- формування правильного сприйняття простору, зорово-просторового сприйняття;
- формування цілісного сприйняття предмета і його відображення засобами образотворчої діяльності;

- виховування позитивного емоційного відношення до образотворчої діяльності та її результатів;

- розвиток допитливості, творчої уяви;

- розширення запасу знань і уявлень про твори образотворчого мистецтва.

На етапі формувального етапу експерименту нами було проведено 18 занять з дітьми експериментальної групи, тематику та програмовий зміст подано у таблиці 2.6. Конспекти деяких подано в додатку В.

Таблиця 2.6.

Система занять із образотворчого мистецтва

Місяць	Тема заняття	Мета заняття
Листопад	Красуня осінь	Ознайомити з творчістю І. Остроухова та його картиною «Золота осінь»; вчити описувати зображення, аналізувати, виділяти основні та другорядні деталі, розуміти смисл картин; розвивати вміння сприймати твори мистецтва, розуміти його зміст та виділяти основні засоби виразності – колір, колорит, деталі та композиції; вчити висловлювати власну думку внаслідок побаченого, відтворювати його в малюнку; закріпити уявлення про колір та відтінки, які відповідають осені; розвивати естетичні почуття, вміння працювати з фарбами; виховувати любов до природи, почуття прекрасного.
	Золота осінь	Ознайомити з творчістю Ісаака Левітана та його картиною «Золота осінь»; вчити дітей розглядати картину і помічати деталі, відповідати на запитання, виділяти основні та другорядні деталі; виховувати любов до

		природи, почуття прекрасного, культуру споглядання, милування творами мистецтва, художній смак і почуття естетичної насолоди.
Грудень	В картинній галереї	Показати дітям барвисту красу образотворчого мистецтва; познайомити з жанрами живопису: пейзаж, натюрморт, портрет; продовжувати вчити відчувати і розрізняти теплі і холодні кольори. Збагачувати враження дітей від творчого мистецтва за допомогою музики, поетичного слова. Розвивати чуттєве сприйняття мистецтва й емоційну чутливість; Виховувати культуру споглядання, милування творами мистецтва, художній смак і почуття естетичної насолоди.
	Світ у картині	Продовжувати формувати у дітей уявлення про портретний живопис, зокрема груповий портрет на прикладі картини В. Перова «Трійка». Учити уважно розглядати твори живопису, розуміючи їх моральний зміст, аналізуючи і зіставляючи психологічний стан персонажів, порівнювати музичний твір та картину. Дати дітям поняття про їх права та обов'язки. Активізувати словник дітей словами: права, важка праця, допомога. Виховувати вміння співчувати іншим.
Січень	Знайомство із Марією Приймаченко	Вчити дітей розглядати картину і помічати деталі, відповідати на запитання. Викликати позитивне емоційне ставлення до творів мистецтва. Вчити бачити використані

		художником виразні засоби зображення. Розвивати здатність сприймати твори образотворчого мистецтва; розуміти зміст, засоби виразності картини. Виховувати інтерес до творчості художників, патріотичні почуття. Розвивати спостережливість, увагу, мислення.
	Моя улюблена конячка	Вчити дітей розглядати картини, нагадати, що картини малює художник, звернути увагу на красу предметів, що нас оточують. Продовжувати вчити відповідати на запитання одним-двома реченнями за змістом сюжетної картини. Вчити вживати іменники у потрібному роді і числі. Збагачувати словник дітей відповідно теми «Іграшки». Розвивати зорове сприйняття та монологічне мовлення. Виховувати інтерес до образотворчого мистецтва.
Лютий	Знайомство із Марією Приймаченко	Вчити дітей розглядати картину і помічати деталі, відповідати на запитання. Викликати позитивне емоційне ставлення до творів мистецтва. Вчити бачити використані художником виразні засоби зображення. Розвивати здатність сприймати твори образотворчого мистецтва; розуміти зміст, засоби виразності картини. Виховувати інтерес до творчості художників, патріотичні почуття. Розвивати спостережливість, увагу, мислення.
	Моя улюблена	Вчити дітей розглядати картини, нагадати, що

	конячка	картини малює художник, звернути увагу на красу предметів, що нас оточують. Продовжувати вчити відповідати на запитання одним-двома реченнями за змістом сюжетної картини. Вчити вживати іменники у потрібному роді і числі. Збагачувати словник дітей відповідно теми «Іграшки». Розвивати зорове сприйняття та монологічне мовлення. Виховувати інтерес до образотворчого мистецтва.
Березень	Чудесні картини	Продовжувати знайомити дітей з творчістю народної художниці М. Приймаченко, з незвичайним та фантастичним світом казкових квітів і звірів та з творчістю сучасної української художниці Є. Гапчинської та її рожевощокими ангелятами. Викликати у дітей бажання малювати за мотивами творів М. Приймаченко та Є. Гапчинської. Розвивати у дітей творчість, фантазію, самостійність, художній смак. Виховувати патріотичні почуття та гордість за свою країну; інтерес до творчості українських художників.
	Як створити портрет	Систематизувати, розширити знання гуртківців про історію мистецтва та її закономірності, ознайомити зі світовими досягненнями в жанрі портрета; розвивати навички аналізу, критичного мислення, висловлювання власного ставлення до творів живопису, уміння надавати їм естетичну оцінку, а також удосконалювати навички

		малюнку; виховувати естетичне сприйняття навколишньої дійсності та витворів мистецтва, повагу до різних світоглядів та культур.
Квітень	Натюрморт	Вчити дітей розуміти естетичну цінність натюрморту, бачити красу поєднання форм і кольору; формувати естетичне уявлення про природу, навколишній світ. Виховувати цікавість до живопису, розвивати словник.
	Весняні квіти	Закріпити знання дітей про жанр живопису «натюрморт». Вправляти в утворенні нових кольорів і відтінків. Заохочувати ініціативу і самостійність дітей під час виконання творчого завдання. Виховувати естетичне задоволення від процесу малювання, бажання створювати прекрасне. Вчити дітей передавати образ квітів нетрадиційним способом – малюванням рідким різнобарвним тістом. Закріпити вміння дітей передавати характерні особливості квітучих рослин.

У процесі навчання відповідно до змісту тем використовували, крім одноосібного виконання дітьми роботи, такі активні форми співпраці як групові, парні, комбіновані. Колективна робота виконувалась як в кінці вивчення теми (підготовка до свята, створення подарунків, плакатів, колективних панно тощо), так і протягом року за вибором вихователя та дітей.

Подальші спостереження довели, що в багатьох дітей сформувалася потреба передати побачене чи пережите в творах мистецтва. Інтерес до пізнання нового закріпився не в усіх дітей, але заняття з образотворчого

мистецтва залишили в дитячому внутрішньому світі глибокий слід. Ці діти відрізнялися більш тоншими, стійкішими почуттями, всебічною цікавістю, точністю і гнучкістю творчої діяльності.

Нами були виявлені певні позитивні зміни в художньо-творчому розвитку дітей під впливом застосування нетрадиційних технік зображувальної діяльності і методів активізації їх особистих творчих зусиль. Якщо на початкових заняттях ми спостерігали розгубленість і безпорадність в діяльності дітей, то в подальшому – більш впевнені й активні дії. Більш активною і продуктивною стала асоціативна уява дітей.

З метою реалізації третьої педагогічної умови була проведена робота з батьками з питань естетичного виховання та розвитку дітей. Нами було розроблено та проведено групові й індивідуальні форми взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї, спрямовані на:

- ознайомлення батьків з особливостями естетичного виховання дітей, змістом та методами формування у них відповідних уявлень, умінь, особистісних якостей;
- активізація роботи батьків з естетичного виховання в умовах сімейного виховання, залучення членів сім'ї до проведення роботи з естетичного розвитку дітей;
- організація спільних заходів за участю дітей, батьків та закладу дошкільної освіти.

Ці завдання реалізувалось у різноманітних напрямках. Проводилися батьківські збори, тренінги, майстер-класи, спільні заняття з батьками і дітьми, індивідуальні бесіди. Налаштованість батьків на співпрацю стала запорукою залучення їх до проведення спільної роботи та забезпечення ефективності координації зусиль педагогічних працівників та батьків щодо єдності впливу з метою естетичного виховання та розвитку дітей.

У ході формувального етапу експерименту діти були зацікавленими, активними, цілеспрямованими.

2.3. Аналіз результатів дослідження

Після проведення формувального етапу експерименту ми провели контрольний етап, метою якого було перевірка ефективності проведеної нами роботи.

Для виявлення рівня естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку була використана такі ж методики, як і під час констатувального етапу експерименту.

Робота, яка проводилася нами в експериментальній групі, позитивно вплинула на підвищення рівня сформованості естетичного виховання. Так, діти експериментальної групи значно краще виконали запропоновані завдання, ніж контрольної. Їх відповіді були емоційні та повні.

Перейдемо до аналізу результатів нашого дослідження, які ми отримали в ході контрольного етапу експерименту.

Результати дослідження емоційного критерію показали, що діти обох груп охоче виконували завдання. Оцінювання з боку емоційності показало, що у старших дошкільників переважають позитивні емоції. Під час інтерпретації малюнка діти акцентували увагу на своїх емоціях – радості, захопленні, сумі, співчутті тощо. Велика частина дітей з КГ продовжували наслідували один одного, що рідко спостерігалось в ЕГ.

Отримані результати дітей експериментальної та контрольної груп за пізнавальним критерієм продемонстровано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Результати опитування «Порівняй іграшки»

Рівні	Високий		Середній		Низький	
	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%
Експериментальна	8	40	9	45	3	15
Контрольна	4	20	8	40	8	40

Графічну інтерпретацію результатів дослідження подано на Рис. 2.4.

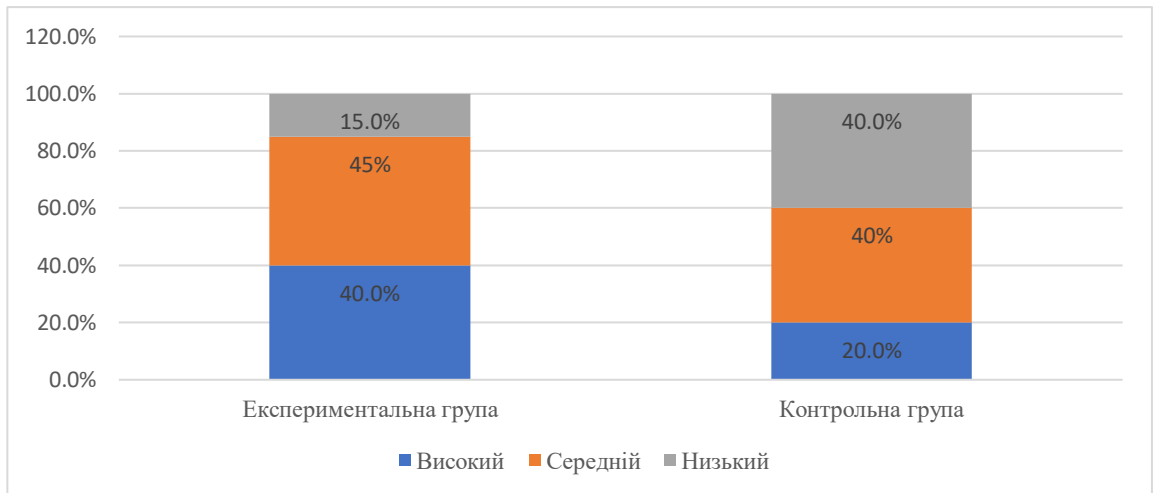

Рис. 2.4. Результати за методикою «Порівняй іграшки»

Аналізуючи результати навіть неозброєним оком помітно, що рівень експериментальної групи значно зріс. Дітям активно проявляють цікавість до глиняної іграшки, роздивляються її, помічають деталі розпису та виявляють бажання нею гратися. Але не просто гратися, вони моделюють сюжети занять з образотворчого мистецтва, запитують один одного про враження від іграшки, її оцінку, що нового вони помітили, що це означає тощо.

Діти контрольної групи теж з цікавістю розглядають та аналізують глиняну іграшку, але бажання погратися та більш детально розібрати деталі майже не проявляється. Їм цікавіша звичайна м'яка іграшка.

Отримані результати дітей експериментальної та контрольної груп за діяльнісним критерієм наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Результати за методикою «Вивчення сприйняття картини»

Рівні	Високий		Середній		Низький	
	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%
Експериментальна	6	30	11	55	3	15
Контрольна	3	15	10	50	7	35

Графічну інтерпретацію результатів дослідження подано на Рис. 2.5.

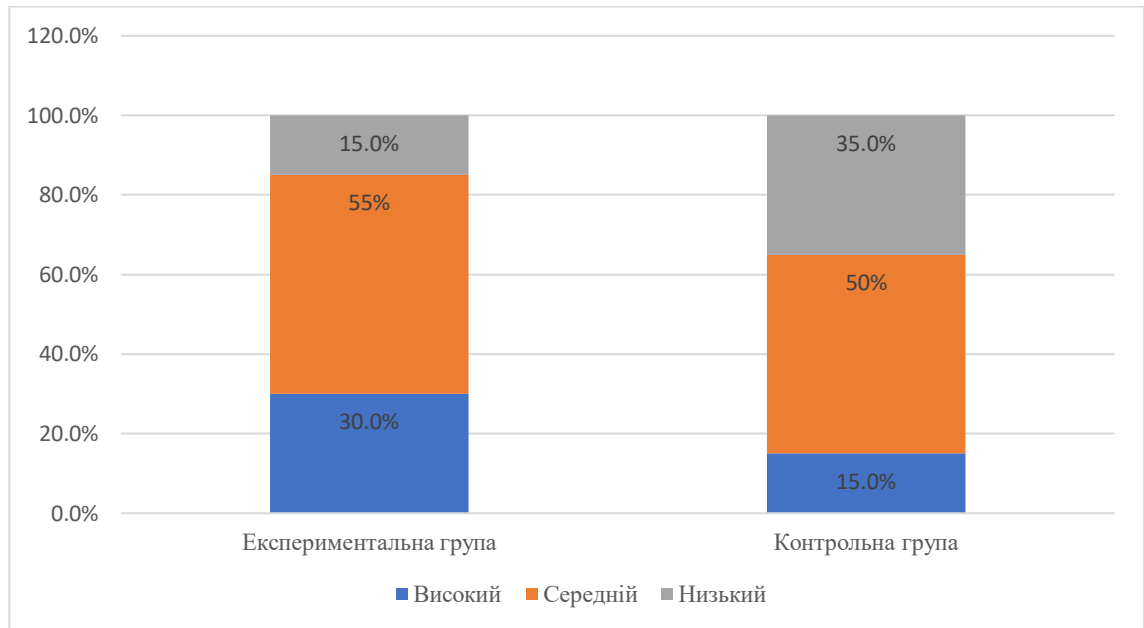

Рис. 2.5. Результати за методикою «Вивчення сприйняття картини»

Аналіз даних свідчить про те, що рівень уміння аналізувати художні твори та давати художньо-естетичну оцінку творам мистецтва дітей КГ знаходиться переважно на низькому та середньому рівні. Діти не обізнані з картинами та їх художниками, не здатні обґрунтувати свій вибір, помиляються у визначенні жанру картин, не проявляють інтересу до роботи.

Діти ЕГ навпаки більш розкуті, впевнено відповідають на запитання, проявляючи ініціативу задають їх самостійно, не завжди впевнено, але називають художників, визначають жанри картин, виокремлюють художні засоби. Діти, що продемонстрували високий рівень, відображають зміст побачених картин під час самостійної художньої діяльності (намагаються, у межах своїх здібностей, намалювати як художник) та підходять аби обговорити їхню роботу.

Узагальнені результати контрольного етапу дослідження занесені у таблицю 2.8.

Таблиця 2.8.

**Рівні розвитку естетичного виховання
на контрольному етапі експерименту**

Рівні	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Група	%	%	%
Експериментальна група	35	50	15
Контрольна група	17,5	45	37,5

Графічну інтерпретацію результатів подано на Рис. 2.6.

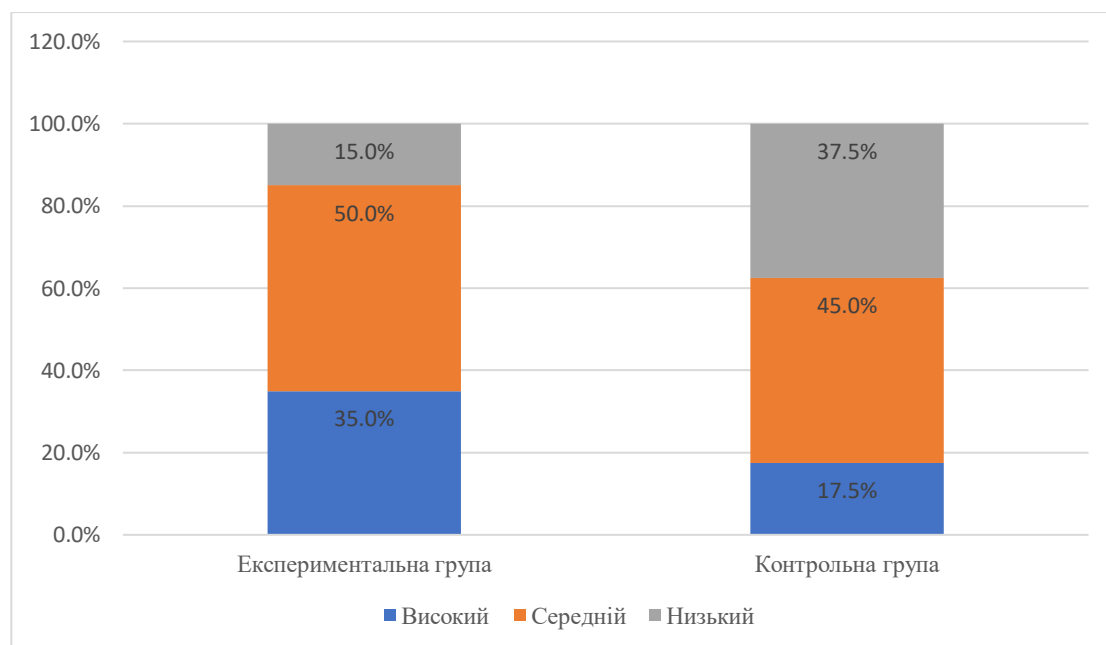

Рис. 2.6. Узагальнені результати рівня естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Динаміку змін, що відбулися з дітьми ЕГ та КГ під час проведення експерименту подано на Рис. 2.7.

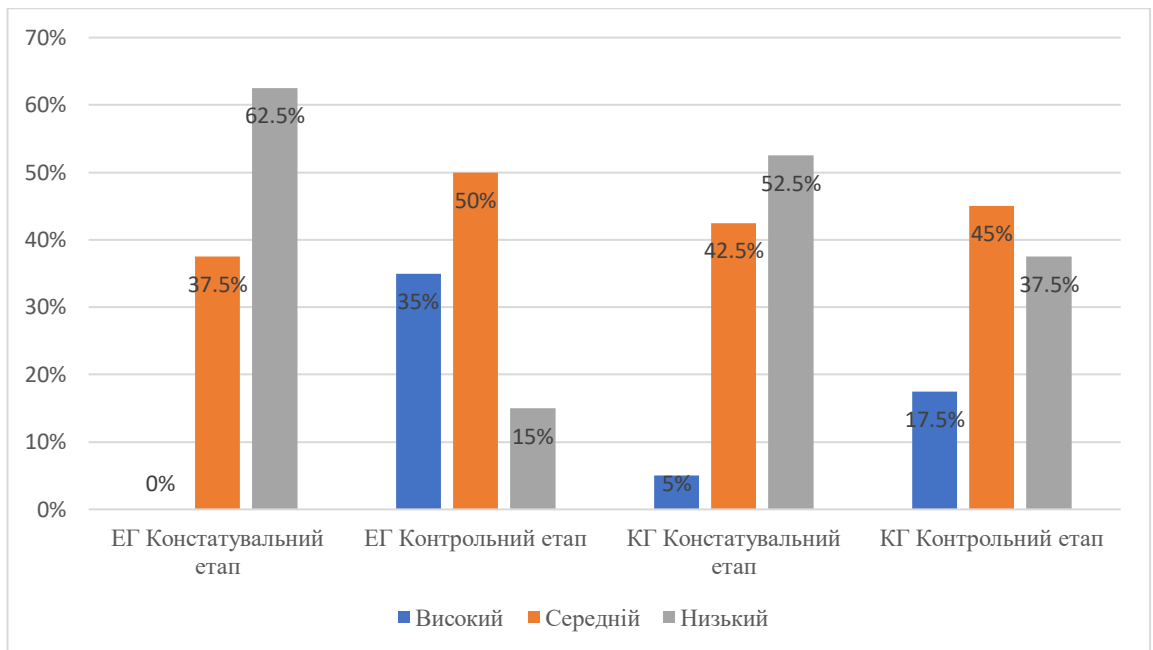

Рис. 2.7. Динаміка змін рівня естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Порівнявши дані експериментальної і контрольної груп, слід відмітити значну різницю у показниках по кожному із рівнів естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Ця різниця показує, що кількість дошкільників експериментальної групи, які підвищили свій рівень естетичного розвитку внаслідок експериментального дослідження, значно зросла порівняно з даними констатувального етапу дослідження, а кількість дітей контрольної групи, які підвищили рівень естетичного розвитку хоча й зросла, однак несуттєво.

З рисунка 2.7. бачимо, що у контрольній групі теж спостерігалися певні позитивні зміни, проте несистематична робота з естетичного розвитку, низька варіативність форм роботи значно знизили можливість наближення дошкільників до вищого рівня сформованості.

В експериментальній групі дітей з низьким рівнем естетичного розвитку виявлено 15%, кількість дітей з високим рівнем збільшилася від 0% до 35%, зі середнім рівнем також кількість дітей збільшилася від 37,5% до 50%.

Отже, експериментальні дані підтвердили ефективність розроблених нами педагогічних умов естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Висновки до другого розділу.

Для визначення рівня естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку нами був проведений педагогічний експеримент, у якому взяли участь 40 дітей старшого дошкільного віку.

Педагогічний експеримент проводився у три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Метою констатувального етапу дослідження було виявлення початкового рівня сформованості естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Метою формувального етапу дослідження було апробування педагогічних умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Метою контрольного етапу експерименту було виявлення динаміки змін, що відбулися з дітьми експериментальної та контрольної груп за час проведення експерименту. На констатувальному етапі експерименту було розроблено критерії (емоційний, діяльнісний, пізнавальний) з відповідними показниками. До кожного з критеріїв ми підбрали методики для проведення діагностування. На основі вищезазначених критеріїв нами було визначено рівні естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку: високий, середній, низький. Результати констатувального етапу експерименту виявили, що рівень естетичного розвитку дітей КГ та ЕГ приблизно однаковий і знаходиться на низькому рівні.

Під час проведення формувального етапу експерименту ми апробували виокремлені педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку: створення в закладі дошкільної освіти розвивального середовища для естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку; розробку системи занять із образотворчого мистецтва, що передбачає оптимальний добір методів, прийомів, форм, засобів естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку; взаємодію вихователів та батьків з питань естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Під час занять із образотворчого мистецтва ми реалізували авторський підхід до ознайомлення старших дошкільників з творами живопису, скульптурами малих форм, творами декоративно-прикладного мистецтва, який ґрунтувався на формуванні у дітей відповідних умінь сприймання художнього образу твору та побудові на

його основі особистісної позиції ставлення до реальних та відтворених майстром образів і реалізації їх у самостійній художньо-творчій діяльності.

Крім традиційних методів ознайомлення дітей з різними видами та жанрами образотворчого мистецтва, нами були також використані і найпростіші інтерактивні методи, які є доступними для роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Під час занять ми завжди використовували мультимедійне забезпечення.

Робота з батьками з питань естетичного виховання теж здійснювалась у різноманітних напрямках. Проводилися батьківські збори, тренінги, майстер-класи, спільні заняття з батьками і дітьми, індивідуальні бесіди. Більшість батьків із задоволенням доєднувались до запропонованих активностей, а під кінець нашого дослідження вже і самі ділилися новою інформацією з питань естетичного виховання дітей та радились як і де краще її застосувати.

Проведений контрольний етап експерименту показав, що рівень естетичного розвитку дітей ЕГ значно покращився. В експериментальній групі дітей з низьким рівнем естетичного розвитку виявлено 15%, кількість дітей з високим рівнем збільшилася від 0% до 35%, зі середнім рівнем також кількість дітей збільшилася від 37,5% до 50%. У контрольній групі теж спостерігалися певні позитивні зміни, проте несистематична робота з естетичного розвитку, низька варіативність форм роботи значно знизили можливість наближення дошкільників до вищого рівня сформованості.

Отже, експериментальні дані підтвердили ефективність розроблених нами педагогічних умов естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку та дали змогу надати методичні рекомендації та зробити загальні висновки.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Здійснене теоретичне узагальнення і експериментальне дослідження проблеми естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку засвідчило:

1. Сучасні методологічні, теоретичні та методичні проблеми естетичного виховання підростаючого покоління посідають належне місце психолого-педагогічній науці. Нами досліджено, що поняття «естетичне виховання» у науково-педагогічній літературі розуміється або як процес (становлення, удосконалення особистості тощо), або як система впливів, а, крім того, акцентується увага на структурних компонентах естетичного виховання. Але, більшість авторів вважає естетичне виховання як умову всебічного і гармонійного розвитку особистості.

2. Основою для нашого дослідження стало наступне визначення поняття естетичного виховання: естетичне виховання – це процес формування естетичних якостей особистості дитини, а саме: здібностей сприймати, оцінювати та створювати прекрасне, умінь та навичок естетичної діяльності, художнього смаку, естетичних понять, ідеалів тощо. Ми вважаємо, що естетичне виховання є основоположним елементом системи загального виховання та надає цьому процесу досконалості й завершеності. Також нами визначено, що мета естетичного виховання, на думку більшості науковців, полягає у формуванні естетичної культури особистості, але кінцевою метою естетичного виховання є сформованість готовності особистості до естетичної діяльності як важливого компонента загальної естетичної культури.

Проаналізувавши ряд досліджень нами виокремлено основні завдання естетичного виховання дітей:

- формування естетичного ставлення (емоційного переживання, активного засвоєння художнього досвіду);
- розвиток естетичного та художнього сприймання (формування початкових умінь, навичок виконавської художньої діяльності, втілення елементів прекрасного в побут, стосунки);
- розвиток загальних та спеціальних здібностей.

3. Нами було виокремлено педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку:

- створення в закладі дошкільної освіти належного розвивального середовища для естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- розробка системи занять із образотворчого мистецтва, що передбачає оптимальний добір методів, прийомів, форм, засобів естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- взаємодії вихователів та батьків з питань естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

4. Було розроблено критерії (емоційний, діяльнісний, пізнавальний) з відповідними показниками. До кожного з критеріїв ми підібрали методики для проведення діагностування. На основі вищезазначених критеріїв нами було визначено рівні естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку: високий, середній, низький.

5. Контрольний етап експерименту підтвердив ефективність проведеної роботи: в експериментальній групі дітей з низьким рівнем естетичного розвитку 15%, кількість дітей з високим рівнем збільшилася від 0% до 35%, зі середнім рівнем також кількість дітей збільшилася від 37,5% до 50%.

Отже, експериментальні дані підтвердили ефективність розроблених нами педагогічних умов естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ВИХОВАТЕЛЯМ ЩОДО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

1. Сприяйте розвитку у дошкільників вміння порівнювати, реагувати на красу в процесі ознайомлення з творами образотворчого, музичного, літературного, мистецтва.
2. Сприяйте розвитку художніх здібностей дітей, формуйте відповідні навички.
3. Формуйте особистісні позиції у сприйнятті художніх творів та в процесі власної творчості.
4. Навчайте самостійно знаходити прийоми зображення при інтеграції видів мистецтва (образотворче, музичне, літературне, декоративне, театральне).
5. Заохочуйте до дизайнерської діяльності, яка пов'язана з благоустроєм та оздобленням інтер'єру.
6. Розвивайте художнє сприйняття при ознайомленні з творами музичного, образотворчого, театрального мистецтв.
7. Надавайте дошкільнику права вибору матеріалів, місця роботи, сюжету тощо.
8. Враховуйте вікові та індивідуальні особливості дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аристова Л. Естетичне ставлення до мистецтва: теоретичні підходи. *Мистецтво та освіта*. 2012. № 3. С. 18-22.
2. Артемова Л. В. Соціалізація дитини в родині. *Дошкільне виховання*. 2004. № 3. С. 3–5.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення 24.05.2023)
4. Белкіна Е.В. Естетичне виховання дітей шестирічного віку засобами образотворчого мистецтва (на матеріалі живопису): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01. Київ, 1996. 24 с.
5. Біла І. Вчимо дивитися і творити. *Дошкільне виховання*. 2004. № 4. С. 14-18.
6. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. 137 с.
7. Білан О. І., Возна Л.М.. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.
8. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник для ВНЗ. Київ, Видавничий дім «Слово», 2010. 408 с.
9. Борисова З. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навчальний посібник / За заг.ред. З. Борисової. Київ: Вища школа, 2004. 511 с.
10. Борщ Р. М., Самойлик Д. В. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості». Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с.
11. Буров О. Предмет і зміст естетичного виховання, його співвідношення з іншими видами виховання. Київ: Освіта, 2002. 134 с.
12. Бутенко В. Естетичний досвід педагога : теорія і практика. Херсон : Школа, 2007. 214 с.
13. Валентьева Т. І. Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe? (дата звернення 25.07.2023)

14. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава :Полтавський вісник, 2004. 191 с.
15. Великий тлумачний психологічний словник / Під ред. Н. Ребера. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2013. 592 с.
16. Вітковська Н., Щербо А., Джола Д. Формування естетичної культури дошкільників і молодших школярів. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 151 с.
17. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія». 2003. 576 с.
18. Вчимося бачити прекрасне : метод, рекомендації по озн. діт. мол. шк. та ст. дошк. віку з творами образотворчого мистецтва:навч. посіб. / Київський міжрегіональний ін-т. удосконалення вчителів ім. Б.Грінченка / упоряд. Е.В. Белкіна. 2-ге вид., доп. Київ.1996. 74 с.
19. Гавриш Н. Сучасне заняття: формальні, змістові, та структурні ознаки. *Дошкільне виховання*. 2007. №8. С. 10-13.
20. Гіптерс З. Мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання. *Рідна школа*. 2007. № 9. С. 60-63.
21. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
22. Гончаров І. Естетичне виховання дошкільників і молодших школярів засобами мистецтва і реальності. Київ: Педагогіка, 2006. 128 с.
23. Горопаха Н. Виховання культури дітей : посіб. для вихователів дошк. закладів. Рівне : Волинські обереги, 2011. 211 с.
24. Григорєв А. Й.,Завіна В.І. Психолого-педагогічна діагностика. Київ: Преса Україна, 2005. 448 с.
25. Джола Д.М., Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів: навч.-метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 392 с.
26. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка. Київ: Київський університет імені Б. Грінченка, 2016. 304 с.
27. Долинна О., Низковська О., Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі. *Дошкільне виховання*.

2010. №10. С. 7-10.

28. Дошкільна освіта: словник-довідник / Упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя: Тов. «ЛПС» ЛТД, 2010. 324 с.

29. Дронова О. Через красу до творчості : Інтегрований підхід до організації образотворчої діяльності старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2004. № 4. С. 18-19.

30. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 17.04.2023)

31. Закон України Про дошкільну освіту URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення 17.04.2023)

32. Запорожець О. Основи дошкільної педагогіки / Під ред. Т. Маркової, О. Запорожця. Київ: Освіта, 2006. 430 с.

33. Зязюн І., Семашко О. Національна державна комплексна програма естетичного виховання. *Рідна школа*, 2005. № 12. С. 29-52.

34. Каган М. Культура-Філософія-Мистецтво. *Естетика*, 2008. № 2. С. 3-10

35. Калініна Л. Проблеми формування естетичних смаків особистості у сучасних педагогічних дослідженнях. *Рідна школа*, 2008. № 5 (941). С. 23-25.

36. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Вид. 3-тє, доп.. Тернопіль : Мандрівенць, 2023. 210 с.

37. Комаровська О. Естетичне виховання дошкільників засобами музичного мистецтва. Рівне : РДГУ, 2012. 108 с.

38. Косенко Ю. М. Взаємодія вихователів і батьків у забезпеченні соціально-особистісного розвитку дитини дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Випуск 46, 2013. С. 199 –204.

39. Кот Н. Співпраця з родиною у естетичному вихованні дошкільника : метод. реком. для вихователів і батьків. Тернопіль : Мандрівенць, 2009. 48 с.

40. Кузьмінський А.І., Педагогіка родинного виховання: Навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 324 с.

41. Лавриненко Н. Робота шкіл для батьків. *Дошкільне виховання*. 1965. №10. С. 26 – 28.
42. Ларін В. Естетичне виховання дітей засобами мистецтва. Тернопіль : Наукова книга-Богдан, 2009. 304 с.
43. Ликова І. О. Програма художнього виховання, навчання і розвитку дітей 2-6 років «Кольорові долоньки». Харків: Ранок, 2007. 128 с.
44. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкільця: У 3-х частинах. Ч.2: Навч. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 360 с.
45. Ломако В. Змістова наповненість поняття «естетичне виховання». *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (25-26 квітня 2018 року, м. Суми)*. Суми: ФОП Цьома С.П., 2018. С. 268-271.
46. Макаренко А. Методика виховної роботи. Київ: Знання, 1990. 353 с.
47. Максимова В. Правова освіта дітей та батьків: системний підхід. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. № 1. С. 38–41
48. Машовець М. А. Сучасні підходи до організації педагогічної взаємодії дошкільного навчального закладу та батьків вихованців. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. Наукові записки РДГУ*. 2011. Вип. 2(45). С. 56 –63.
49. Мельничук М. Формування духовних цінностей у дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2010. №4. С. 10-11.
50. Огурцова, С. Формування естетичної культури у дошкільному дитинстві. *Дитячий садок*. 2004. №8. С. 23-26.
51. Оршанський Л., Нищак І., Ясеницька Ж. Естетичне виховання особистості: від Сократа до Даттона. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2017, № 3 (67).
52. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

53. Половіна О. А. До питань формування естетичного відношення дітей до природи мистецтвом живопису. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць*. Вип. 186.: Педагогіка та психологія. Чернівці: Рута, 2003. С. 109-116.

54. Половіна О. А. Мистецтво як джерело формування естетичних вражень дошкільників. *Науково-дослідна діяльність молодих вчених: особливості підготовки майбутнього вчителя: матеріали звітної науково-практичної конференції 19-20 травня 2003 р.* Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. С. 205–211.

55. Половіна О. А. Психологічні особливості формування у старших дошкільників естетичного ставлення до природи. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Пед. науки)*. № 1. Бердянськ: БДПУ, 2005. С. 45-51.

56. Половіна О. А. Формування у старших дошкільників естетичного ставлення до природи засобами ознайомлення з пейзажним живописом. *Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Том 58. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. С. 89-101.

57. Психологічний словник / за ред. В. І.Войтка. Київ : Вища школа, 1982. 224с.

58. Рогальська І. П. Теоретико-методичні засади соціалізації особистості в дошкільному дитинстві: дис. ...д-ра. пед. наук. Луганськ, 2009. 461 с.

59. Соціальна педагогіка. Підручник / За ред. проф. Капської А. Й. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 468 с.

60. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Вибрані твори: в 5 т. Київ : Рад. школа, 1977. Т.3. 670 с.

61. Філософський словник / ред.-упоряд. В. І. Шинкарук. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Гол. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

62. Фльоріна Є. Естетичне виховання дошкільника. Київ : Освіта, 1991. 333 с.

63. Чернявська М.В. Досвід використання наочних та словесних методів у процесі естетичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах України другої половини ХХ століття. *Теорія та методика навчання та виховання: зб. наук. пр.* Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2009. Вип. 24. С. 168 – 177.

64. Чернявська М.В. Іграшка як засіб виховання естетичного смаку в дітей дошкільного віку. *Матеріали IV наук.-практ. конф. молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди.* Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2007. С. 74.

65. Чернявська М.В. Навколишнє середовище як засіб естетичного виховання у вітчизняних дошкільних закладах освіти (друга половина ХХ століття). *Теорія та методика навчання та виховання: зб. наук. пр.* Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2009. Вип. 23. С. 167 – 173.

66. Чернявська М.В. Народне мистецтво як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку у педагогічній думці України (друга половина ХХ століття). *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. зб. статей:* Ялта: РВВ КГУ, 2009. Вип. 21. Ч. 4. С. 89 – 95.

67. Чернявська М.В. Обґрунтування етапів естетичного виховання дошкільників в Україні у другій половині ХХ століття *Теорія та методика навчання та виховання: зб. наук. пр.* Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2010. Вип. 26. – С. 179 – 185.

68. Чернявська М.В. Особливості становлення системи естетичного виховання дітей у вітчизняних дошкільних закладах освіти. *Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Традиції та інновації сучасної дошкільної освіти в контексті Європейського вибору України», Харків, 6 – 7 квітня 2010 р.* Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2010. С. 202 – 206.

69. Шевченко Г. Естетичне виховання в дошкільному навчальному закладі. Львів : Світ, 2010. 147 с.

70. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

ДОДАТКИ

МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАНІ НА КОНСТАТУВАЛЬНОМУ ЕТАПІ ЕКСПЕРИМЕНТУ

Опитування «Порівняй іграшки»

Пояснення: Дітям потрібно порівняти українську народну глиняну іграшку та звичайну фабричну іграшку, давши відповідь на ряд питань:

1. Яка іграшка тобі найбільше подобається?
2. Чому саме ця іграшка?
3. З яких матеріалів зроблена ця іграшка?
4. Які кольори використано?
5. Яку іграшку хотів/ла би ти мати собі?
6. Яку іграшку ти обрав/ла би для гри з друзями?
7. Яку іграшку ти б подарував/ла друзям чи рідним?
8. Яка іграшка для тебе яскравіша та незвична?
9. В які ігри можна грати з даною іграшкою?

Методика Г. Урунтаєвої «Вивчення сприйняття картини»

Пояснення: Для роботи добираються три репродукції картин різних жанрів (обов'язкова умова – вони незнайомі дитині): сюжетну, пейзаж, натюрморт. Картини повинні бути гарної якості та не дрібними. Потім дитині пропонується проаналізувати репродукції картин за такою схемою:

- назвати автора картини, коротко розповісти про нього;
- особливості смислового центру (дати їй назву і коротко передати зміст);
- головні і другорядні предмети (перелічити всі);
- причинні зв'язки між предметами (вказати все).

Примітка: експеримент проводиться індивідуально з кожною дитиною.

Ділимо роботу на три етапи.

Перший етап – опис картин. Дитині по черзі показують репродукції картин і просять назвати автора та описати саму картину. Якщо у дитина виникають труднощі, можна задавали навідні питання.

Другий етап – естетична оцінка картини. Перед дитиною розкладаємо (виставляємо) репродукції картин всіх жанрів і просимо назвати автора картини, її жанр, вибрати ту, яка найбільше сподобалася. Дитина повинна обрати та пояснити свій вибір.

Третій етап – естетична оцінка картини. Дитині демонструють кілька репродукцій картин одного жанру, виконаних у різній манері. Потім просимо обрати ту, яка подобається найбільше. Послідовно демонструємо картини всіх трьох жанрів та з'ясуємо, які стильові особливості картини впливають на естетичну оцінку.

Підібрані нами картини для проведення дослідження за методикою

Г. Урунтаєвої «Вивчення сприйняття картини»

Натюрморт

Грегори Ван Раальте «Квітковий натюрморт»

Сюжетна

Микола Пимоненко «Сінокіс»

Пейзаж

Іван Айвазовський «Аю-Даг в туманный день»

ДОДАТОК Б

**Анкета для батьків
з вивчення питання естетичного розвитку
дітей старшого дошкільного віку в сім'ї**

1. Чи реалізується чи в закладі дошкільної освіти естетичне виховання?

2. Чи вміє Ваша дитина виділяти красиве в оточуючому світі (зовнішній вигляд людей, краса природи, виробів тощо)?

3. Яким чином в сім'ї організовано естетичне виховання?

4. Які види творчої діяльності в естетичному вихованні дітей реалізуються, на Ваш погляд, мало: образотворчий, хореографічний, музичний (або свій варіант)?

5. Чи звертають ваші діти увагу на інтер'єр в будинку, хочуть щось змінити в ньому?

**КОНСПЕКТИ ЗАНЯТЬ ІЗ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА,
ПРОВЕДЕНІ НА ФОРМУВАЛЬНОМУ ЕТАПІ ЕКСПЕРИМЕНТУ**

«Красуня осінь»

(заняття-бесіда за змістом пейзажної картини І. Остроухова «Золота осінь»)

Програмовий зміст: ознайомити з творчістю І. Остроухова та його картиною «Золота осінь»; вчити описувати зображення, аналізувати, виділяти основні та другорядні деталі, розуміти смисл картин; розвивати вміння сприймати твори мистецтва, розуміти його зміст та виділяти основні засоби виразності – колір, колорит, деталі та композиції; вчити висловлювати власну думку внаслідок побаченого, відтворювати його в малюнку; закріпити уявлення про колір та відтінки, які відповідають осені; розвивати естетичні почуття, вміння працювати з фарбами; виховувати любов до природи, почуття прекрасного.

Обладнання: альбомний аркуш, фарби, палітри, шматочки паперу різних кольорів, прості олівці, репродукція картини І. Остроухова «Золота осінь», вірш «Осінь».

Підготовка до заняття: репродукції картин про осінь, розучування віршів про осінь, бесіди про осінь.

Хід заняття:

Діти зручно сідають півколом перед картиною.

Вихователь: Коли люди мандрують і бачать здалеку щось цікаве, і їм дуже хочеться це розглянути завдяки чого це можна зробити? *(завдяки біноклю або підзорній трубі).*

Вихователь: Так, вірно. Завдяки цим приладам далеке можна побачити близько. Давайте з вами трішки помандруємо. Ось вже здалеку помітний чарівний пейзаж. Хочете його роздивитись? Візьміть свої біноклі або підзорні труби і роздивіться. Що ви бачите?

Діти «беруть» біноклі, розглядають репродукцію, розповідають, що бачать.

Під час розгляду побаченого діти відповідають на ряд запитань:

- що ви бачите?
- які кольори домінують на цій картині?
- які предмети чи об'єкти на ній присутні?
- чим вам подобається ця картина?
- які почуття у вас виникають?

Вихователь: А тепер покладіть свої біноклі або підзорні труби. Давайте зайдемо в картину і послухаємо звуки. Заплющіть очі. Що ви чуєте? Що ви відчуваєте? Як би ви назвали цю картину?

Вихователь: Дуже, дуже давно художники почали писати пейзажі. Картини художники саме пишуть, а не малюють. Пейзаж – це картин природи. Цю картину написав художник Ілля Остроухов і назвав «Золота осінь». Зверніть увагу як художник передав стан природи восени, якими кольорами, простір :ті дерева які близько – великі, а ті які далеко – менші. Як ви думаєте, що відчував художник коли писав цю картину? А що ви відчуваєте дивлячись на неї? Чому?

Вихователь: А тепер послушайте вірш

ОСІНЬ

Ніби притомилось сонечко привітне,
У траві пожовклій молочай не квітне.
Облетіло літо листячком із клена,

Лиш ялинка в лісі сонячно – зелена.

Журавлі курличуть : - Летимо у вирій !-

Пропливає осінь на хмарині сірій...

Вихователь: Як ви вважаєте, чи можна цим віршем описати картину Остроухова «Золота осінь»? Чому?

Вихователь: Підійдіть до столів, подивіться, що там лежить. Розгляньте кольори паперу і виберіть на палітру ті кольори які використані в картині, а які зайві залиште на тарілках. Давайте розглянемо ваші палітри. Спостережливі ті з вас, хто набрав більше кольорів (*модельовання колориту картини*).

Вихователь: Заплющіть очі, уявіть який пейзаж ви напишете. Уявили? Тепер розкажіть мені, хто що уявив, що намалював в уяві. Молодці, ви спостережливі і творчі, як художники. Діти, а ви хочете стати художниками і написати осінній пейзаж? Тоді візьміть прості олівці і зробіть начерк на весь аркуш. Начерк тонкими лініями, щоб зображене можна перекрити їх фарбою.

«Подорож до осіннього лісу»

Програмовий зміст: ознайомити з творчістю Ісаака Левітана та його картиною «Золота осінь»; вчити дітей розглядати картину і помічати деталі, відповідати на запитання, виділяти основні та другорядні деталі; виховувати любов до природи, почуття прекрасного, культуру споглядання, милування творами мистецтва, художній смак і почуття естетичної насолоди.

Обладнання: картина І.Левітана «Золота осінь», аудіоапаратура, дерева, кущ калини, листочки дерев.

Хід заняття:

Вихователь: Діти давайте привітаємося один з одним та подаруємо гарний настрій, і цей день буде неодмінно веселим і добрим.

Вихователь: Доброго ранку мовлю за звичаєм

Доброго ранку кожному зичу я.

І посміхаються у відповідь люди

Добрі слова ж бо для кожного любі.

Вихователь: Сьогодні, діти, день зовсім незвичайний. З вами нетрапилось нічого дивного? А ось зі мною трапилось. Коли я йшла до вас сьогодні вранці несподівано піднявся вітер і приніс дуже багато різного листя. Як ви думаєте яка чарівниця могла прислати нам його.

Вихователь: А подивіться на листочки, серед них є такі незвичайні. Ось виберемо цей листочок він хоче нам про щось розповісти:

Усюди ходить гостя, ця гостя не проста
 З дарунками своїми вона до нас прийшла
 Деревя поголила, приспала всі кущі,
 Тепло від всіх забрала, настали сум, дощі.
 Пташки вже не співають ,бо холодно пташкам
 І не байдужа, гостя в садочку діточкам.

Вихователь: Як ви гадаєте, що це за гостя в нас така?

Чому ми можемо сказати, що настала осінь?

Вихователь: Як ми можемо сказати про осінь? (*золота, тепла, холодна, багряна, золотоволоса, дощова*)

Вихователь: Так осінь дуже гарна пора року. А як гарно в лісі восени. А другий незвичайний листочок нам пропонує мандрівку до осіннього лісу. Чи приймаєте ви запрошення. Але давайте не будемо забувати про правила поведінки в природі та пригадаємо їх. Як потрібно себе поводити в лісі?

Вихователь: Я бачу, що ви знаєте правила, тому можемо вирушати, і пригадаємо віршик про осінь:

Ще не сніг, і навіть ще не іній,
 Уже не чути в полі голос череди,
 А ліс здригнув-такий осінній-
 Куди не ступиш-все щось шарудить.

Вихователь: Ось ми й потрапили на розмову з осіннім лісом. Присядьте, відпочиньте. Подивіться діти нас зустрічає третій листочок, (*запрошує розглянути картину Ісаака Левітана яка називається «Золота осінь»*). Ця картина обійшла увесь світ. І сьогодні вона завітала до нас, до нашого осіннього лісу.

Вихователь: Подивіться-ліворуч, березовий гай, а праворуч-річка. Здається, що її синя вода повільно-повільно рухається...Земля вже вкрита побурілою, осінньою травою. Небо хоча й не синє, зате ясне і спокійне. Мої очі не можуть відірватися від осінніх берізок: багряно-золотих, біло стовбурових та тонких. Які гарні, теплі фарби використав Левітан, щоб показати золоте листя беріз, сяяву води, блакить неба. Так і хочеться увійти в цей березовий гай, походити по шурхітливому листю, зазирнути у річку й про щось помріяти...Скрізь тихо і дуже спокійно...

Вихователь: Діти, то що зображено на картині?

Вихователь: Чому картина називається «Золота осінь»?

Вихователь: Які фарби використав Левітан, щоб показати «золото» осені?

Вихователь: Які гарні слова ми можемо підібрати для опису картини?

Вихователь: Листочок дуже хоче послухати, які чудові розповіді ви складете по картині. Як складати розповідь я вам нагадаю. Спочатку розповідаємо, що ми бачили на картині, тоді про те, які фарби використав художник, а потім передайте в словах почуття, які викликає в вас картина. Хто хоче розпочати?
(розповіді дітей)

Вихователь: Діти давайте трішки відпочинемо та пограємося в лісі:

Один, два, три, чотири, п'ять-

Дружно в ліс ідем гулять.

Зліва-клени і дуби,

Справа-кущ калини.

Під калиною-гриби,

Ззаду нас малина, Під ногами десь внизу

Чути мишку: шу-шу-шу.

А вгорі над нами лине

Ніжна пісня солов'їна.

Вихователь: Наступний листочок нас кличе. Він просить вас щоб ви розповіли що відбувається з листям восени?

Вихователь: А давайте станемо в коло й розкажемо про дерево та про його листочки:

Українці ми малі,
 Ходим в колі по ріллі.
 В центрі кола треба стати
 Щоб про дерево розказати

Вихователь: Молодці! Ви все знаєте що відбувається з природою восени!

А зараз настав час нам повертатися до групи. А повертаючись щоб нам не було сумно, давайте скажемо які звуки можна почути восени:

- стукіт дятла;
- звуки дощу;
- звуки вітру;
- як шелестить листя під ногами;
- звуки журавлів, які відлітають у теплі краї.

Вихователь: Давайте знайдемо стежинку. Ось ми і прийшли до групи.

А де ми з вами були?

А що бачили?

А що вам сподобалось?

«В картинній галереї»

Програмовий зміст: показати дітям барвисту красу образотворчого мистецтва; познайомити з жанрами живопису: пейзаж, натюрморт, портрет; продовжувати вчити відчувати і розрізняти теплі і холодні кольори. Збагачувати враження дітей від творчого мистецтва за допомогою музики, поетичного слова. Розвивати чуттєве сприйняття мистецтва й емоційну чутливість; Виховувати культуру споглядання, милування творами мистецтва, художній смак і почуття естетичної насолоди.

Обладнання: мольберти, репродукції картин: Перепльотчиков «В зимовому лісі», Хруцький «Фрукти і плоди», портрет Т.Г.Шевченко.

Попередня робота: розгляд осінніх пейзажів, розгляд портрета Т. Г. Шевченко, малювання автопортретів. Знайомство з теплими і холодними кольорами. Вивчення віршів Т. Г. Шевченка.

Хід заняття

В гості до дітей приходять Королева Крижинка і запрошує до картинної галереї. В галереї дітей зустрічає Незнайка, він не знає де опинився. Королева Крижинка пояснює, що це картинна галерея і пропонує розглянути репродукції. Діти підходять до пейзажу «В зимовому лісі» Перепльотчикова та відповідають на запитання:

- Що це?
- Хто малює картини?
- Як називається картина, на якій зображена природа?
- Яка пора року зображена на картині?

Гра – дослід «Чи є на картині білий колір?»

Гра – уява «Перенесення до картини» (розповідь своїх вражень).

Королева Крижинка пропонує намалювати зимовий пейзаж рухами і словами.

Королева Крижинка запрошує до натюрморта Хруцького «Фрукти і плоди».

Незнайка не розуміє слова «натюрморт»

Гра – інтонування зі словом «натюрморт».

Королева Крижинка пропонує гру – змагання «Склади натюрморт».

Незнайка звертає увагу дітей на те, що залишилася ще одна картина – портрет.

Королева Крижинка запитує у дітей, як називається країна, де вони живуть, як називаються люди та звертає увагу на те, що на картині зображений великий український поет і художник Т. Г. Шевченко.

Діти читають вірші поета.

Незнайка просить намалювати його портрет.

Гра – самомасаж обличчя «Водить маляр олівцем»

Гра – змагання «Домалюй портрет».

Незнайка просить дітей нагадати, як називається кожна з картин.

«Світ у картині»

Програмовий зміст: Продовжувати формувати у дітей уявлення про портретний живопис, зокрема груповий портрет на прикладі картини В. Перова «Трійка». Учити уважно розглядати твори живопису, розуміючи їх моральний зміст, аналізуючи і зіставляючи психологічний стан персонажів, порівнювати музичний твір та картину. Дати дітям поняття про їх права та обов'язки. Активізувати словник дітей словами: права, важка праця, допомога. Виховувати вміння співчувати іншим.

Попередня робота: читання казок «Попелюшка», «Крихітка-Хіврунька», «Морозко», малювання картин «Сумне дерево», словесні ігри «Підбери антоніми», розглядання ілюстрацій, вправа «Передай мімікою сум, біль».

Хід заняття

Звучить музична п'єса В. Калинникова «Сумна пісенька».

Вихователь запитує, який настрій викликає у дітей ця музика. Пропонує пофантазувати, що відчував композитор, коли писав цю музику, який у нього був настрій. Діти відповідають.

Мовна вправа з елементами роздумів «Чому сумно соловейку?». Вихователь спонукає дітей подумати хто може сумувати і чому. Діти висловлюють свою думку (сумують діти за мамою, сумно, коли хворіють, сумує травичка за дощиком).

Вихователь виставляє картину В. Перова «Трійка». Діти розглядають 2-3 хв.

Вихователь запитує, який настрій створює ця картина. Що спільного між «Сумною пісенькою» та картиною? (Роздуми дітей). Вихователь пропонує їм послухати ще раз музику і розглянути картину. Діти слухають музику і розглядають картину. Вихователь ще раз запитує, який настрій і які почуття викликала ця картина. Вихователь вислуховує всіх дітей.

Вихователь: Ця картина викликає у нас сум, смуток і співчуття бідним дітям. Полотно написано холодними темними тонами. Такий колорит допомагає нам відчувати чужий біль і біду. Майстерно дібрані фарби, лінії, якими передано вирази облич дітей і їхні пози допомагають нам зрозуміти настрій художника,

його переживання, глибоке співчуття нещасним дітям. Думаю, ми не раз іще повернемося до цієї картини і кожного разу будемо все уважніше вдивлятися і все краще розуміти задум художника. А зараз послухайте мою розповідь.

Розповідь вихователя за картиною В. Перова «Трійка».

Були часи, коли не всі діти могли ходити до школи. В сім'ях бідняків не вистачало грошей навіть на найдешевшу їжу. І багатьом дітям доводилося працювати. На цій картині зображені діти бідняків. Тяжко їм жилося. Вдивіться уважно в цю картину.

Трійко замерзлих і втомлених дітей тягнуть санчата, на яких стоїть велика важка обледеніла бочка з водою. У ті часи ще не було водопроводу, і воду возили з ріки чи колодязя, іноді здалеку. Цим і довелося займатися бідним дітям.

Маленький хлопчик, що зліва, вже зовсім знесилений. Дівчинка справа в тоненькій хусточці і старенькому пальтечку аж перегнула вся від натуги. Хлопчик, що посередині,— старшенький. Він іще кріпиться, тягне з останніх сил. А на вулиці мете завірюха, б'є в обличчя колючим снігом. Крута дорога здається нескінченною.

Її колірна гама підкреслює, якими безвідрадними і самотніми відчувають себе діти. Сірий зимовий вечір, сіра засніжена дорога, сірі стомлені обличчя, сірий старенький одяг. Похмура холодна стіна старого монастиря.

Мабуть, такий же важкий і похмурий настрій був у художника, коли він створював картину.

Вихователь: Діти, а щоб ви зробили, якби можна було б увійти в картину?

Вправа: «Як би ти допоміг дітям?»

Діти описують свої враження і почуття від картини, пропонують допомогу (*можна запрягти коня, одягти дітей тепло, покликати дорослих, поставити вдома кран*).

Вихователь: А як ви думаєте, чи можна заставляти дітей важко працювати (*носити відрами воду, колоти дрова, носити важкі мішки*)? *Відповіді дітей.*

Вихователь: Правильно, діти ще маленькі і вони не можуть виконувати важку працю, таку як дорослі. Але діти можуть допомагати дорослим.

Дидактична гра «Що можуть діти».

Вихователь роздає дітям ілюстрації, де зображено працю дітей. Діти розглядають і називають дії.

Вихователь: Діти, давайте порівняємо настрої дітей, які працюють у вас на малюнках і на картині художника. Діти висловлюють свої думки. Вихователь робить висновок, що коли діти виконують посильну працю, вони веселі. Їм приємно допомагати дорослим.

Вихователь: Діти, ось погляньте, який потяг приїхав до нас у садочок? Тільки чомусь він також сумний? Я здогадалася, маленький потяг хоче щоб всі діти на землі були тільки радісні. Давайте в кожен його вагончик розмістимо картинку з правами дітей. Потяг буде їздити по різних країнах і всім розповідати, які діти мають права.

Дидактична гра «Подаруй потягу картинку». Діти вибирають ілюстрацію, називають які права є у них і вставляють її у вагончик. Потяг радіє і дякує.

Вихователь: Ось бачите, скільки прав має кожна дитина. Скажіть, будь ласка, а мама за вами доглядає? Тато купує іграшки? Бабуся пече смачні пиріжки? Дідусь ходить з вами в парк? Чому вони це роблять? Тому, що вони вас люблять і турбуються про вас. Це їх обов'язок. І у кожної дитини крім прав, є ще й обов'язки, яких вона повинна дотримуватись. А які обов'язки вам відомі?

Мовна вправа «Назви що ти повинен робити».

Діти розповідають про свої обов'язки (берегти одяг, допомагати мамі, не битися, не ображати собак, кішок, дружити з дітьми).

Звучить музика Л. Бетховена «Весело-сумно». Вихователь пропонує дітям передати рухами свої почуття від музики. Діти уважно слухають і імпровізують.

Вихователь: Діти, а яку музику ви б хотіли чути частіше – веселу чи сумну?. Діти відповідають, що музика різна цікава, але їм подобається весела.

Вихователь: Діти, подивіться наш потяг став веселим і зрадів, що ми тепер знаємо свої права і обов'язки. І на згадку він нам дарує ось такі листівочки, на яких зображені наші права. Ви підете на прогулянку і розкажете всім дітям садочка, які у них є права.

«Знайомство із творчістю Марії Приймаченко»

Програмовий зміст: вчити дітей розглядати картину і помічати деталі, відповідати на запитання. Викликати позитивне емоційне ставлення до творів мистецтва. Вчити бачити використані художником виразні засоби зображення. Розвивати здатність сприймати твори образотворчого мистецтва; розуміти зміст, засоби виразності картини. Виховувати інтерес до творчості художників, патріотичні почуття. Розвивати спостережливість, увагу, мислення.

Обладнання: портрет М.О. Приймаченко, репродукції картин М. Приймаченко «Квіти у вазі», «Соняшники, горох та бджілки». Фарби, пензлі, папір, музичний супровід.

Хід заняття

Вихователь: Діти! Сьогодні я познайомлю вас з українською народною художницею Марією Овксентіївною Приймаченко, з її творами.

(показ портрета художниці)

Вихователь: Народилася вона в 1908 році на Київщині в селі Болотня, де й жила весь час. Це дуже талановита художниця. Коли Марія була ще маленькою, захворіла на тяжку хворобу і залишилася на все життя калікою. Дівчинка росла серйозною та уважною, чуйною та доброю, любила природу та все живе. М. Приймаченко писала дуже різноманітні картини: це і казкові звірі, і незвичайні, дивовижні рослини.

Вихователь: Для робіт художниці характерне прикрашення дрібними елементами більших за розміром плям. Тулуби тварин у квітах чи крапках, штришках. Безліч прикрас на головах тварин. Та й самі квіти прикрашаються різними елементами.

Вихователь: У творах М. Приймаченко художні образи «добрих» звірів завжди легко вгадуються – ведмеді, леви, зайці, лелеки. Але художниця вдається до прийому «олюднення» – фантастичні звірі у неї найчастіше з людськими очима, оточені віями, одягнені в сорочки, чоботи.

(під час розповіді вихователь показує репродукції картин)

Вихователь: Вчителем М. Приймаченко була природа. Художниця дуже любила річку, поля, ліс. Більш за все вона любила малювати квіти. Марія дуже велика фантазерка, в неї багата уява, вона любить придумувати, фантазувати.

Вихователь: А зараз уважно подивіться на цю картину. Що зобразила художниця? *(Показ картини «Квіти у вазі»)*

Вихователь: Майстриня намалювала квіти дуже схожі на гвоздики. Цей букет приваблює своєю простотою. Заповнюючи всю площину аркуша, квіточки із тендітними стеблами і листям зосереджуються навколо видовженої вази. Небесна блакить тла підтримує ліричний настрій композиції. Обмежена гама кольорів підкреслює благородство форм.

Вихователь: Марія Приймаченко написала і картину «Соняшники, горох та бджілка». *(Розглянути з дітьми)*

Запитання за змістом картини:

- Яке враження справляє на вас картина?
- Що ви бачите на ній?
- Які почуття вона у вас викликає?
- Чи подобається ця картина вам?
- Які кольори використала художниця?
- А що нагадує жовтий колір? Він який: теплий чи холодний?

Вихователь: Жовті квіти-соняшники нагадують нам красне літечко і всі ті солодкі, смачні літні плоди. Зелений колір біля жовтого та червоного роблять картину веселою, радісною, бадьорою. Малята, послухайте розповідь про цю картину.

Вихователь: Дівчинка кинула чорну насінинку в землю і весною виросла рослина, яка схожа була на красиве зелене деревце з великими листочками. Ці листочки всіх зачіпали і навіть прилипали до тих, хто йшов повз них. Поруч виріс тоненький, з дрібним листячком, горох. Він хотів, щоб поруч був кремезний, міцний друг. Зачепився своїм тоненьким стебельцем за струнке міцне стебло соняха і обвив його своїм дрібним листячком та іншими квіточками. Щоранку горох хотів зазирнути в очі великої жовтої квітки

соняшника, яка так була схожа на справжнє сонце. Але квітка крутила головою за великим сонечко на небі. Так вони і жили разом – соняшник і горох, і раділи, що були друзями. До жовтого запашного соняшника ще часто навідувалася така ж золота бджілка Дівчинці Марійці дуже подобалися ці друзі. Одного разу вона взяла пензлик і намалювала їх для нас.

Вихователь: Діти, вони вам подобаються?

Вихователь: Давайте намалюємо їх для наших тат і мам.

Робота дітей під музичний супровід. В кінці заняття діти роблять виставку малюнків, розповідаючи, що на них зображено.

«Моя улюблена конячка»

Програмовий зміст: вчити дітей розглядати картини, нагадати, що картини малює художник, звернути увагу на красу предметів, що нас оточують. Продовжувати вчити відповідати на запитання одним-двома реченнями за змістом сюжетної картини. Вчити вживати іменники у потрібному роді і числі. Збагачувати словник дітей відповідно теми «Іграшки». Розвивати зорове сприйняття та монологічне мовлення. Виховувати інтерес до образотворчого мистецтва.

Обладнання: картина Є. Гапчинської «Моя улюблена конячка».

Вихователь: Діти я вам принесла на заняття нову картину, яку намалювала Євгенія Гапчинська.

Подивіться на неї уважно, чи подобається вона вам?

Вихователь: Як ви гадаєте, як можна назвати людину, яка малює картини?

Правильно, художник.

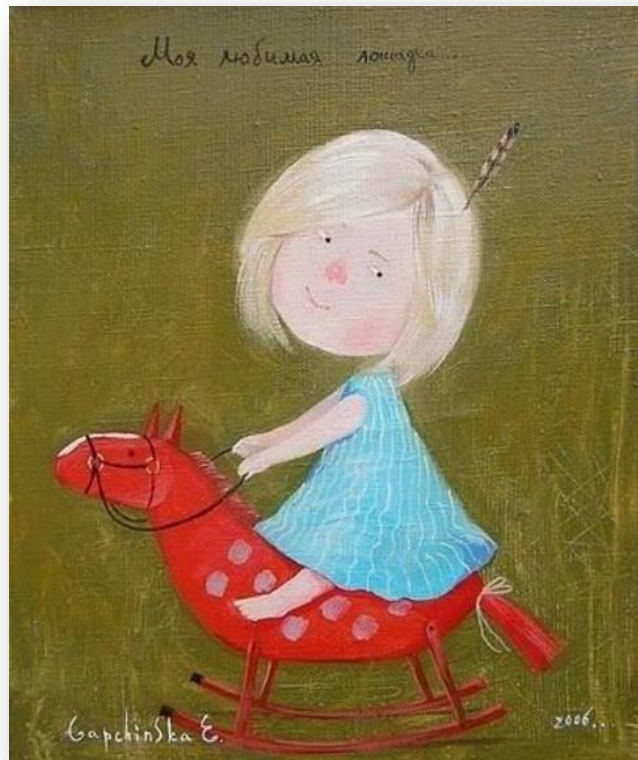
Вихователь: А як сказати про багатьох людей, які малюють картини, хто вони?

(художники) А якщо художник – це жінка, як ми її назвемо? *(художниця)*

Вихователь: А якщо їх багато? *(художниці)*

Вихователь: Як ви гадаєте, для чого художники малюють картини? Як вони вирішують, що намалювати? *(малюють те, що їм цікаво, що їм більше подобається).*

Вихователь: Якби ви були художниками, що б ви намалювали на картині? Давайте разом з вами пофантазуємо та намалюємо свою «улюблену конячку».

«Чудесні картини»

Програмовий зміст: продовжувати знайомити дітей з творчістю народної художниці М. Приймаченко, з незвичайним та фантастичним світом казкових квітів і звірів та з творчістю сучасної української художниці Є. Гапчинської та її рожевощокими ангелятами. Викликати у дітей бажання малювати за мотивами творів М. Приймаченко та Є. Гапчинської. Розвивати у дітей творчість, фантазію, самостійність, художній смак. Виховувати патріотичні почуття та гордість за свою країну; інтерес до творчості українських художників.

Обладнання: репродукції картин М.Приймаченко та Є.Гапчинської, тоновані аркуші паперу для кожної дитини, різнокольорові гуашеві фарби, пензлики, склянки з водою, серветки.

Хід заняття

Вихователь: Діти, сьогодні я вас запрошуюю відвідати картинну галерею. Так як у кожному музеї, картинній галереї є екскурсовод – це людина, яка знайомить, розповідає про експонати та картини виставки, тому екскурсоводом буду я, а допоможе мені в цьому Аня, вона також спробує себе у ролі екскурсовода.

Вихователь: Підійдіть ближче, станьте зручно і розгляньте картини (*розгляд картин М. Приймаченко та Є. Гапчинської*)

Вихователь: Ви вже знайомі з цими картинами, тому пригадайте хто їх написав (*відповіді дітей*). Розкажіть про творчість М. Приймаченко.

Вихователь: Так, ці картини написала відома українська народна художниця Марія Приймаченко. Вона була велика фантазерка, в неї була багата уява, тому художниця малювала фантастичних, дивовижних звірів та птахів, таких, як в природі не існує.

Вихователь: Свої картини майстриня підписувала цікавими підписами: «Ви, люди, на цього звіра подивіться і за мир боріться», «Куріпочки пляшуть і хліб пашуть», «Баран, баран круторогий, закрутив собі роги та й гуляє по дорозі».

Вихователь: А тепер розгляньте ось ці картини. Що зображено на цих картинах? Хто написав ці картини? (*відповіді дітей*)

Вихователь: Так, ці картини з пухкими потішними напівдітками-напівянголятками написала сучасна українська художниця Євгенія Гапчинська. Є.Гапчинська проживає у Києві і далі створює свої нові роботи. Дивлячись на ці роботи важко стримати посмішку. Ці картини випромінюють тепло, щирість, ніжність.

Вихователь: Діти, коли подивитись на картини художниць М.Приймаченко та Є.Гапчинської здається, що вони зовсім різні. Але насправді вони мають багато спільного, хоч і в кожній свій стиль малювання. Обидві художниці великі фантазерки, тому вони і малюють у своїх картинах незвичайних героїв.

Вихователь: Євгенія Гапчинська так само як Марія Приймаченко любить підписувати свої картини смішними, по-дитячому наївними репліками. Картина із зображенням дівчинки, яка дивиться на сім маленьких акваріумів, а вгорі напис: «Сім рибок – сім бажань». Або ще картина, де обіймаються двоє

рожевощоких товстеньких янголят із крильцями – і підпис: «Я тебе впіймав!»
Діти, а ще художники на своїх картинах ставлять підпис – автограф.

Вихователь: Ось ми і відвідали картинну галерею. Сподобались вам картини, які ми розглядали? А зараз я хочу запропонувати вам спробувати себе в ролі художників-фантазерів. Ми з вами вміємо малювати різних птахів, звірів, людей, квіти акварельними та гуашевими фарбами і тому я пропоную вам домалювати те, що не домалювали художники.

Вихователь: Розгляньте заготовки ваших майбутніх картин, здогадайтеся з картини якої художниці зроблена ця заготовка. І я вам пропоную створити свою власну картину і поставити на ній автограф.

Діти виконують свої роботи під спокійну музику. Після закінчення заняття запропонувати дітям дати назву своїй картині. А коли картини підсохнуть ми організуємо виставку ваших робіт на виставковому стенді.

«Як створити портрет»

Програмовий зміст: систематизувати, розширити знання гуртківців про історію мистецтва та її закономірності, ознайомити зі світовими досягненнями в жанрі портрета; розвивати навички аналізу, критичного мислення, висловлювання власного ставлення до творів живопису, уміння надавати їм естетичну оцінку, а також удосконалювати навички малюнку; виховувати естетичне сприйняття навколишньої дійсності та витворів мистецтва, повагу до різних світоглядів та культур.

Попередня робота: знайомство з жанрами живопису через розглядання репродукцій картин, бесіди за їх змістом.

Обладнання: репродукції картин української художниці Євгенії Гапчинської, добірка картин для дидактичної гри «Четвертий зайвий».

Хід заняття:

Психогімнастика «Привітання»

Доброго ранку, рідний наш дім!

Доброго ранку дітям усім!

Доброго ранку сонечку ясному!

Вітаємо всіх у садочку прекрасному!

Вліво – вправо обернемося,

Один одному всміхнемося!

Бесіда про картинну галерею:

Вихователь: Діти, сьогодні я вас запрошую до картинної галереї. Хто мені нагадає, що таке картинна галерея? (*приміщення, в якому на стінах висять картини*). Як називається людина, яка в картинній галереї розповідає про картини? (*екскурсовод*). Давайте тепер разом пригадаємо, як треба поводитися в картинній галереї:

- говорити пошепки;
- ходити спокійно, не тупати ногами;
- картини руками не торкати;
- уважно слухати екскурсовода.

Вихователь: Підкажіть мені, будь ласка, як називають людину, яка малює картини? (*художник*), А якщо картини пише жінка, як ми її назвемо? (*художниці*). Сьогодні ми з вами потрапили на виставку сучасної української художниці Євгенії Гапчинської. Я пропоную вам зараз походити і розглянути її картини, тільки не забувайте про правила поведінки у галереї. (*діти розглядають картини, можуть тихенько між собою перемовлятися*). А тепер давайте разом з вами спробуємо придумати назви до її картин (*вихователь показує картину, а діти пропонують назву і порівнюють з назвою автора*).

Вихователь: Діти, проходите будь ласка і сідайте на стільчики. Чи сподобалися вам картини Євгенії Гапчинської? Як називається картина, на якій зображено людину? (*портрет*). А якщо на картині зображено природу, як ми її назвемо? (*пейзаж*). А якщо на картині зображено квіти, овочі чи фрукти? (*натюрморт*). Я бачу, що ви добре знаєте жанри живопису, тому пропоную вам пограти в цікаву гру.

Дидактична гра «Четвертий зайвий»

Вихователь показує дітям одночасно чотири картини, три з яких належать до одного жанру, а одна до іншого. Діти повинні назвати зайву картину і пояснити, чому саме.

Бесіда «Види портретного живопису»

Вихователь: В якому жанрі виконано картини Євгенії Гапчинської? Хто на них зображений? А ви знаєте, що портрети бувають різні, в залежності від того, хто на них зображений. Якщо на картині зображена дитина, то портрет називається ... як? (*дитячий*) Якщо на портреті зображена група людей, як його можна назвати? (*груповий*) А якщо на портреті зображена ціла сім'я? (*сімейний*). А ще існують картини, які називаються «автопортрет». Як ви думаєте, хто на ньому зображений? На такому портреті зображений автор портрету, тобто художник малює сам себе; він дивиться в дзеркало на себе і малює. Діти, якщо кожен з вас намалює себе, як буде називатися ваша робота? А тепер давайте знову пройдемо до нашої галереї.

Фізхвилинка

Дружно встаньте, потягніться.

Одне одному всміхніться.

Вправо, вліво поверніться.

Раз – присіли, два – присіли.

І тихенько разом сіли.

Вправа «Визнач жанр картини»

Вихователь: Діти, буду показувати вам картини, а ви маєте визначити, яка ця картина за жанром.

Вихователь указкою показує на картини, діти визначають жанр і доводять, чому саме так вважають. Наприкінці вихователь запитує, чи є серед картин автопортрет Євгенії Гапчинської і пропонує довести правильність своєї відповіді. Діти сідають на стільчики; вихователь виставляє на мольберт дві картини Є. Гапчинської «Хлібчик з салом» і «Хор імені Верьовки».

Вихователь: Діти подивіться на ці картини, до якого жанру належить кожна з них? Давайте уважно подивимося на ці картини і з'ясуємо, чим вони відрізняються. (*груповий і просто портрет; одна дівчина і цілий хор; дівчина*

просто стоїть, а хор співає тощо). А тепер давайте з'ясуємо, що між ними спільного (на картинах зображені дівчата, дівчата - українки, на всіх білі блузки, барвисті спідниці, червоні намиста, на головах вінки з маків, троянд та калини та різнокольорових стрічок тощо). Допоміжні запитання до дітей:

- Як вдягнені дівчата?
- Які в них прикраси?
- З яких квітів зроблено вінки?
- Яку пісню співає хор, сумну чи веселу? Як ви здогадалися?

Вправа на емпатію

Вихователь: Діти, якби ви співали сумну пісню, який би вираз обличчя у вас був, покажіть. А якби пісня була весела? *(діти демонструють різні вирази обличчя).*

Складання розповіді за картиною за допомогою схеми

Вихователь: Діти, а тепер я пропоную вам розповісти про будь яку з цих картин за схемою. Послухайте, яка розповідь вийшла у мене: «На картині зображено дівчину в українському національному вбранні. На ній біла блуза, барвиста спідниця; на шиї в неї червоне намисто. Її голову прикрашає віночок з троянд, маків та калини. У дівчини спокійне і привітне обличчя».

Дітей можна викликати по-одному, або парами *(один розповідає про одяг, а другий – про настрій тощо).*

Наприкінці заняття вихователь звертається до дітей з запитаннями:

- Діти, на виставці якої художниці ми з вами опинилися?
- Чи сподобалися вам її картини? Яку її картину ви б хотіли повісити в нашій групі?
- Що нового і цікавого ви розповісте у вечорі своїм батькам?
- Яке завдання для вас було найцікавішим? А виконання якого завдання викликало у вас труднощі?
- Наприкінці заняття давайте кожен з вас оцінить свою роботу на занятті (діти обирають фішки і пояснюють оцінку власної діяльності).

Програмовий зміст: Вчити дітей розуміти естетичну цінність натюрморту, бачити красу поєднання форм і кольору; формувати естетичне уявлення про природу, навколишній світ. Виховувати цікавість до живопису, розвивати словник.

Обладнання: кошик з фруктами, репродукція твору Жана ван Даля «Фрукти».

Хід заняття

Вихователь: Діти, погляньте, що я принесла сьогодні для вас *(знімає серветку з корзини. Біля неї на столі гарно розміщені фрукти, жовте листя)*.

Вихователь: Я не просто показала фрукти, а подумала, подбала, як буде гарніше. Як ви думаєте, для чого? *(Відповіді дітей)*.

Вихователь: Щоб показати, які вони гарні, яскраві.

Вихователь: Давайте розглянемо ці яблука, груші і виноград. Підійдіть ближче.

Вихователь: Тут різноманітні фрукти. Про що й ви хотіли розповісти? Ось послухайте, як це зроблю я.

«Мені сподобалось ось це червонощоче яблуко, я поклала його на жовтому листку, перед корзиною. Щоб ви його побачили і звернули увагу» *(розповіді дітей)*.

Вихователь: Осінь своїм пензликом розмалювала фрукти у різні кольори. Які саме? *(діти називають)*

Вихователь: Ви сказали, що яблуко і груша жовті? *(встановлюють)*

– Чи однаково вони жовті?

– А яка шкіра у яблука?

– Якого кольору виноград: а як зібрані ягоди?

Вихователь: Я поклала червоне яблуко в середину корзини. Для чого це я зробила, подумайте?

Вихователь: А виноград я поклала збоку. Скажіть чому? *(Підводити до думки, що так гарно, на них приємно і весело)*

«Весняні квіти»

Програмовий зміст: закріпити знання дітей про жанр живопису «натюрморт». Вправляти в утворенні нових кольорів і відтінків. Заохочувати ініціативу і самостійність дітей під час виконання творчого завдання. Виховувати естетичне задоволення від процесу малювання, бажання створювати прекрасне. Вчити дітей передавати образ квітів нетрадиційним способом – малюванням рідким різнобарвним тістом. Закріпити вміння дітей передавати характерні особливості квітучих рослин.

Обладнання: відеоролик з показом послідовності виконання роботи «Весняні квіти», репродукції картин Вінсента Ван Гога «Бузок», «Червоні маки», «Соняшники»; різнобарвне тісто в ємностях, тонований папір, серветки, шпажки за кількістю дітей, рамки для розгляду натури.

Хід заняття

Діти заходять в ізостудію і задають звичні питання.

Вихователь: Щоб зрозуміти, що ми будемо робити, давайте заглянемо в чарівну коробку. Її вміст нам підкаже, чим ми будемо займатися.

Вихователь показує і спільно з дітьми розглядає вміст коробки (в ній знаходяться ємності з різнобарвним рідким солоним тістом, сезонні квіти або їх штучні замітники: гілка квітучого бузку, квітка кульбабки, квітка маку, гілка дикої яблуні, тонований папір, репродукція картин Ван Гога «Бузок» «Червоні маки» «Соняшники», рамки для розгляду природи).

Вихователь: Як Ви думаєте, чим ми сьогодні з вами будемо займатися? Так, сьогодні ми з Вами будемо малювати весняні квіти рідким тістом.

Вихователь: А які весняні квіти Ви знаєте?

Вихователь: Діти, а Ви знаєте, що це за гілка (*вихователь показує гілку бузку*)?

Вихователь: Як називається рослина? А я вам зараз розповім ...

Вихователь декламує вірш К. Перелісна «Бузок»

Один бузок ось під вікном,

А другий біля ганку.

Один синенький, а отой

Біленький, як сметанка.

Обидва ніжні, запашні,

Аж дух вам забиває,

І кожна гілка, як букет,

Із листя виглядає.

Вихователь:

– Якого кольору буває бузок?

– Квіти бузку об'єднані в суцвіття або кисті?

– Якої форми кисті бузку?

– На що схожі листя бузку?

Вихователь:

– Діти, послухайте загадку ще про одну весняну квітку.

У квіточки пелюстки —

Ніби сонечка промені.

Але ніщо не вічне

В літі швидкоплинному:

Прозорою, як скляночка,

Стала наша – ...

(Кульбаба)

Вихователь:

– Якого кольору пелюстки кульбабки?

– На що схожі листя кульбабки?

– Коли вона відцвітає, якою вона стає?

– У мене ще є для вас загадка.

Вихователь:

Запалали в чистім полі,

Наче краватки червоні.

То палає в полі так

Польовий червоний...

(Мак)

Вихователь:

– Скільки пелюсток у мака?

– Якого кольору бувають маки?

– Якої форми пелюстки у мака?

– Діти, про весняні квіти придумано дуже багато легенд. Послухайте одну з них.

Вихователь розповідає легенду, його текст супроводжується відео із зображенням квітів, що розпускаються.

Вихователь: Давним-давно вирішила Весна зробити землю красивою. Змішала вона всі кольори веселки з сонячним світлом і стала ними землю фарбувати. Летіла вона з півдня на північ. Вмочила вона пензлик в червону фарбу і бризнула вниз. Там, куди потрапили червоні бризки, розцвіли червоні квіти: троянди, маки, тюльпани.

Бризнула вона білою фарбою – і зацвіли сади вишневі і яблуневі, абрикосові та перикові; розцвіли білі ромашки, лілії, нарциси.

Бризнула вона синьою і блакитною фарбами – і розцвіли блакитні незабудки, сині дзвіночки і волошки.

Занурила Весна пензлик в жовту фарбу і бризнула на землю: і всюди розсипалися жовті кульбабки, купальниці, зозулинні сльози.

Все далі і далі летіла Весна на північ, і все менше залишалося у неї фарб. Змішала Весна червону, білу і синю фарби, і вийшов у неї бузковий колір. Бризнула вона їм на землю – і розцвів бузок кругом.

Вихователь:

– Дуже багато художників малюють весняні квіти.

– Діти, Вам знайомі ці картини «Бузок», «Червоні маки», «Соняшники»? Хто автор цих картин? (демонстрація репродукцій картин Вінсента Ван Гога)

Вихователь:

– Чи правда, що від картини повіяло весною. В якому жанрі живопису написані картини?

– Які кольори і відтінки використовував художник, щоб передати радість великого букета за допомогою маленьких квітів?

– Як Ви гадаєте, чому Вінсент Ван Гог так любив весняні квіти?

Вихователь пропонує дітям перетворитися в художників-живописців, щоб намалювати свій букет, свій натюрморт.

Фізкультхвилинка «Квіти»

Вихователь:

– Діти, кожен з Вас підготував гарний фон для малювання весняного букета. Я хочу Вам показати і нагадати, як малювати різнобарвним солоним тістом (відеопоказ послідовності виконання роботи)

Вихователь запрошує дітей за столи, де розташований необхідний матеріал для роботи. У центрі столу стоять зелені гілочки. Вихователь звертає увагу на цей букет і пропонує розглянути його за допомогою рамки, а потім намалювати і додати весняні квіти вподобаного кольору і відтінку.

Самостійна робота дітей

Діти за столами малюють самостійно натюрморт, звучить тиха музика. Вихователь в разі потреби допомагає дітям.

Після закінчення практичної роботи вихователь разом з дітьми робить виставку дитячих робіт. Діти милуються роботами.

Вихователь:

- Презентуйте свою роботу, вигадайте назву своєму натюрморту.
- Які квіти Ви намалювали, назвіть їх?
- Які нові кольори і відтінки утворилися в Вашій роботі?
- Що на занятті Вам сподобалося найбільше?
- Діти, спасибі Вам за роботу. До нової зустрічі.